№ 19.

„ივერია"

ᲬᲚᲘᲬᲐᲓᲘ ᲞᲘᲠᲕᲔᲚᲘ

7 ᲘᲕᲚᲘᲡᲘ 1877 Წ.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ᲮᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲬᲔᲠᲐ: ტფილისს, „ივერიის" redakciasa-ში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შოკოვის სახლების ზემოდ. № 5 ქუთაისს, ანტონ დოლოთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

„ᲘᲕᲔᲠᲘᲘᲡ" ᲤᲐᲡᲘ 1877 ᲬᲔᲚᲡ.
ერთის თვისა, გაგზავნით და გაუგზავნელად. . . 6 მან. —
თითო ნომერი . . . . . — 15 კან.

თუ საჭიროება მოითხოვს, redakcia გასწორების და შემოკლების დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს.
განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულ ენაზე.

ᲡᲐᲫᲘᲔᲑᲔᲚᲘ: I. საქართველოს მატიანე—II. ომის ამბები.—III. საპოლიტიკო მიმოხილვა—IV. მგზავრის წერილები, სოფლიდან—V. ბრძოლა რომის დასაბურობლად.—VI. ჭკვრში მოგზავრობა.

მსურველთ შეუძლიანთ მოითხოვონ „ᲘᲕᲔᲠᲘᲐ" პირველის ივლისიდამ პირველს მომავალს იანვრამდე. ფასი ამ ექვსის თვისა ოთხი მანეთია.

საქართველოს მატიანე

(კორრესპონდენტია ზაქათალიდამ)

— ამას წინად დგთის რისხვასავით სკვნა რომ იყო, იგი ჩვენს ზაქათალის მაზრაში სრულიად არ ყოფილა. მშვენიერი მოსავალი არის წელს ჩვენში. მაგრამ ეს მოგლენა ჩვენს გლეხებს არ ამსიარულებს იმიტომ, რომ ამ მოსავალს დაითარაშებენ სალიბეგო და ზოკი სომხები. ზოკები წაართმევენ გალაში, სალიბეგი კი თავის უკანონოდ დაწერილ მიწებში. აი ესლაც სალიბეგი ნებას არ აძლევს შარანდელის მსგავსად ძნები გამოიტანონ გლეხებმა მინდერით, სანამ ორ წილს წვიმა მინდორში არ დაალეშობენ. რაც ეს ბირი აქ ბოროტებას იჩენს, ის გამოთქმით არ გათავდება. ეს ათი-თორმეტი წელია ინგილოს გლეხები მასზედ ჩივიან, მაგრამ გერაფერი გაწყვეს რა. ახლა კი მარტოთ დმერთს ესვეწებიან: „დმერთო მოგკაშორე ეს რისხვა-ტანჯვა თავიდგანო!" ტუდია ინგილოების მდგომარეობა მის ხელში.

—

— ჩვენ მოგვიყვიდა შემდეგი წერილი:

„ნეტავი რადის ელირსება ჩვენს ბეჩავს გლეხობას გაგება იმისთანა საქმეებისა, როგორც ის, რომ სად დაიწყობა და ან სად გათავდება მათზედ (გლეხებზედ) ეფუძნება ინგილოს ხალხისა, როგორც მამასახლისებისა, გზირებისა, ჩაგრებისა და სხვ.!

თელავის მაზრის ერთს სოფელში ამისთანა ლეთის რისხვა მამასახლისი არის თურმე, რომ რადესაც ჯარის შესაკრებათ ხალხსა თხოულობს მოთავრობა, ეს კეთილ სინდისიანი მამასახლისი ჭკვანის მოშეტებულ ნაწილათ იმ კაცებს, რომლების ჯაერიც სწვიან.

ესლა დიდოების დასამშვიდებლათ რომ ხალხი მოითხოვეს კახეთში, ამ მამასახლისს სხვათა შორის გაგეგზავნა ერთი კაცი, განა თუ იმისთვის, რომ ამას ჭრგებოდა იქ წასვლა, არა—იმისთვის, რომ ადრევე მამასახლისი დაჭმუქრებოდა,—თუ შენ აქედამ არ დაგაარგე, არ იქნებაო. ბევრია ეარა თურმე საწყალმა გლეხმა, ბევრი თავში ქვა იცა, მაგრამ უნდა დაჭმორჩილებოდა თავისის მამასახლისის სამართლიან მოთხოვნილებასა! ეს კიდევ არაფერი! როდესაც ბირველათ ზამთარშიგე მოითხოვეს ხალხი ილიტიის შესადგენათ, ერთს გლეხს თავისის ბადლათ სხვა გაგზავნა იქა. ესლა დიდოების დასამშვიდებლათ რომ ჯარი მოითხოვეს კახეთიდამ, იმავე კეთილ-სინდისიანს მამასახლისსა ისევე კაცი ახლა დადისტანში გაუგზავნია. ასე რომ ამ მამასახლისის კანონით ერთსა და იმავე კაცს შეიძლება ორჯერ ერგოს წასვლა ომში: ერთხელ უნდა გაგზავნოს ბადალი და მეორეთ თა-

თან წავიდეს. კიდევ კარგია, რომ მეორეთაც ბადალი არ გაუგზავნია, თორემ შენი მტერი—მესამეთაც რომ ეოფილიეო მოთხოვნილება, მაშინაც იმასვე მიჭეუდებდა ჯოხსა ის განთლებული მამასახლისი!

×

„ვინ გამაგონა, რომ მათრახით (მათრახით, თორემ სიღვებს ვიდა ჩიგის!) ცემა აკრძალული არის განონითაო? თურმე ეს სულ ტეუ�di ეოფილა!! აბა მაშ თელავის მაზრის ჩაფრებსა ჭკითხეთ, თუ ეს ტეuilი არ გამოდგეს! ამ მაზრის ჩაფრების ლექსიკონში არ სწერებულა ეს განონი, და ერთს მათგანს იმავე სოფელში, სადაც ზემოთ ნახსენები განთლებული მამასახლისი სუფევს, ერთი საწყალი გლეხი აუგრეზებია მათრახით იმისთვის, რომ იმ გლეხს თავის სიღარიბისგამო თოფი არა ჰქონია, როდესაც ის მოუთხოვნიათ ჯარში დიდოების დასამშვიდებლათ.

„თავათ არ იეო ძმარიო და ზედ დაასხეს წყალიო“—წუნკალა ჩაფრებისაგან ცემა-ტეეა და მამასახლისებისაგან ესეთი უსამართლობა ულდოდა ჩვენის გლეხების სანატრელს მდგომარეობასა!

დ. რ.

ᲝᲛᲘᲡ ᲐᲛᲑᲔᲑᲘ.

თუმცა ღენერალი გეიმანი საღანლუღიდამ დაბრუნებულა მაგრამ მით ყარსის აღებისათვის ზარბაზნის სროლა 25 თიბათვემდი არ შემწყვეტრა. შემდეგ, როდესაც ამბავი მოუვიდა, რომ მუსთარ-ფაშა მთელის ანატოლიის მსედრობით სოღანლუღის მთიდამ დაიძრა და ყარსისკენ წამოვიდაო, მაშინ ღენერალს ლორისმელიქოვს ციხის ზარბაზნები უკან დაუწევია რომ მით მის მსედრობას მოძრაობისათვის დაბრკოლება არ მიეცეს.

— ღენერალის ტერგუკასოვის გუნდს სურთ-ოჭანესის გზაზედ თითქმის სამასი კომლი ქრისტიანების თავის მფარველობის ქვეშ აუყვანია, რომელნიც ალაშკერტის ვაკეებიდამ გამოქცეულნი, სადაც ბაშიბუზუკებს და ქურთებს მთელი სოფლები აუოსრებიათ. ამ გარემოებას გუნდის მოძრაობა დაუბრკოლებია ასე, რომ ოსმალოს ჯარი დასდევნებია და შეწუხება მიუყენებია. ამის მისედვით ღენერალი ტერგუკასოვი რო სურთ-ოჭანესში მისულა, ვიდრე ბაიაზეთში წავიდოდა, სადაც დიდ ძალ მტერს მოელოდა, უკეთ უცვნია ავთომეოფთა, დაჭრილთა და გადმოსახლებულთა დასაცველად იგდირზედ წასვლა, საიდან მიეიდა კიდევ 25 თიბათვეს. სუთის დღის განმავლობაში ჩვენი ერთი ათეცერია დაჭრილი და ჯარისკაცთა შორის მოკლულთა და დაჭრილთა რიცხვი 30-ია,

— 26 თიბათვეს ღენერალ ტერგუკასოვმა ბაიაზეთისკენ გასწია, იქითვე წინა დღეს ღენერალის ქალბალიასანის გუნდიც მიმართულა.

— 28 თიბათვეს დილის რვა საათზე ღენერალი ტერგუკასოვი იმ ოსმალოს ჯარს დასტემია, რომელიც ბაიაზეთის გარს ერტყა (რიცხვით 30 ათასი). რვა საათის განმავლობაში ჩვენმა ჯარმა იერიშით აიღო ქალაქის ახლო-მაღლობები, ოსმალოს ჯარი სრულიად დაამარცხა და გაჭეანტა. ამ ომში ჩვენებს დარჩათ 4 ზარბაზანი, 80 ტეეე, სამხედრო ნივთეულება და ალაფი. ჩვენის მხრით ძალიან ცოტა ზარალია თურმე, თუმცა ჯერ ნამდვილად ცნობაში არ არის მოუვანილი. ჩვენ ჯარს დიდი გულადობა და საქები ერთსულობა გამოუჩენია თურმე. ბაიაზეთის ციხე განთავისუფლებულა და მისი მეცხოვნე ჯარი, რომელმაც გულმაგრად აიტანა 23-ის დღის განმავლობაში მტრის გარს შემოდგომა, სულ ერთიანათ მშვიდობით დასხნილა. რადგანაც ბაიაზეთი ისე ახსრებულია თურმე, რომ მას არა ვითარი მნიშვნელობა აღარ აქვს და ამასთანაც ოსმალებს უველა ბაიაზეთში მცხოვრენი ამოუწყვეტიათ და ქალაქი ისე აუვსიათ მკვდრებით, რომ აქ დგომა აღარ შეიძლებოდა, ამიტომ ერევნის გუნდის ჯარი დროებით იგდირში შეკრებილა, საიდამაც ს

ეს ორივე ამბავი იმდენად შესანიშნავია, რომ ასე თუ ისე საქმის გადაწყვეტას მალე უნდა მოველოდეთ. შეშველია ამ მოწინავე ჯარს, რომელიც ბალკანის იქით გადასულა ჩქარა დედა-ჯარიც მოეწევა და მაშინ ცოტაღა დააკლდებათ ადრიანოპოლამდე.

საპოლიტიკო მიმოხილვა

საფრანგეთი.—1 მკათათვეს (19 თიბათვეს) მაკ-მაგონმა ჩვეულებისამებრ გასინჯა ჯარი, რომელიც პარიჟში ვერსალში და ახლო-მახლო ქალაქებშია დაბანაკებული. თქმა აღარ უნდა, რომ ამ გასინჯვამ წრეულ უფრო მონეტებული ყურადღება მიიქცია საზოგადოებისა ვიდრე სხვა დროს. ყოველის სახელმწიფოის დედა-ბოძი. როგორც მოგეხსენებათ, ამ ჟამად ჯარია და ყოველი მთავრობის მოღვაწეობაც, კეთილი თუ ბოროტი, ამ დედა-ბოძზედ არის დამყარებული. რის იმედით ჰკრა პანღური მაკ-მაგონმა ხალხის წარმომადგენელთ თუ არ იმის იმედით, რომ ჯარი ჩემკენ იქნებაო? რა იმედი ჰქონდათ ამ ჟამად სხვა და სხვა მონარხიელთა დასის კაცებს, თუ არ ჯარის იმედი?

ამის გამოისობით, ცხადია რომ ზემოხსენებულის გასინჯვის დღეს დიდი ხალხი დაესწრებოდა ლონშანის მინდორზედ: ყველას უნდოდა გაეგო თუ როგორ დახვდება ჯარი მაკ-მაგონს და თვით მაყურებელი ხალხი როგორ მოიქცევა. მართლა და დიდი ხალხი დაესწრო. აი რას იწერება სხვათა შორის, ერთის ნემეცურის გაზეთის პარიჟელი კორრესპონდენტი ამის შესახებ: „პოლიციამ არა ჩვეულებრივი ღონისძიება იხმარა მშვიდობიანობის დაცვისათვის: 750 პოლიციის კაცი, 300 რესპუბლიკის ქვეითა გვარდიის კაცი და 100 ცხენოსანი ბულონის ტყეში იყვნენ დაყენებულნი. თუმცა უპატიო სიტყვას ძნელად გაიგონებდა კაცი, მაგრამ ხალხს რაღაც ღელვა ეტყობოდა და აწმყო მდგომარეობის ცხადი უკმაყოფილება ისმოდა. ღირს შესანიშნავია, რომ მარშალის მაკ-მაგონის სურათს მრავალი კაცი ჰყიდდა (ფასი 15 სანტიმი, ე. ი. 4 კაპ.), მაგრამ მყიდველი კი არავინ იყო.

„$2^{3}/_{4}$ საათზე პრეზიდენტის ლოჟაში გამოჩნდა მარშალის მეუღლე. იმავე ლოჟაში ისხდნენ საზოგადოების მაღალის ხარისხის მქონენი გვამნი. მონარხიელთა დასის დეპუტატები და სენატორები ცოტანი იყვნენ; პარიჟის მუნიციპალის საბჭოს წევრნი სრულებით არ იყვნენ მიწვეულნი.

„სამის ნახევარზედ ჯარიც მოგროვდა. მისი რიცხვი სულ 25,000 კაცი იყო. ბოლოს მარშალიც მობძანდა თავისის ამალით. ხალხი დუმილით დაუხვდა, არც „გაუმარჯოს რესპუბლიკას" დაიძახა, არც „გაუმარჯოს მარშალს." მარტო საოფიციალო ლოჟებიდამ ტაში დაუკრეს მაკ-მაგონს და ხმა დაბლა დაიძახეს: „გაუმარჯოს მარშალს". დანარჩენმა საზოგადოებამ, ხალხმა და თვით მხედრობამ ხმა არ ამოიღო (ამბობენ მთავრობამ წინადღეს ბძანება გასცაო, რომ მხედრობამ ხმა არ უნდა ამოიღოსო.)"

„$4^{3}/_{4}$ საათზედ გათავდა ჯარის განხილვა, საზოგადოება კმაყოფილი დარჩა მხედრობისა, რომელმაც დიდი წარმატება გამოიჩინა, მეტადრე არტილლერიამ. განხილვის შემდეგ მაკ-მაგონი მივიდა საოფიციალო ლოჟებთან და თავი დაუკრა მათში მსხდომ საზოგადოებას. მოისმა კიდევ „გაუმარჯოს მარშალს", მაგრამ ხალხმა მაინც ხმა არ ამოიღო. მარშალს ხალხი უკმეხად დახვდა, არავითარი სალამი ვერ მოიპოვა ხალხში და ისე წამოვიდა შინისაკენ. მხოლოდ რამდენიმე კაცმა თავი დაუკრა."

იმავე დღეს მაკ-მაგონმა შემდეგი ბძანება მისცა მხედრობას:

„ჯარის კაცნო! მე მომეწონა თქვენი გაწრთვნილობა და ვარჯიშობა. მე ადრევაც ვიცოდი თქვენის უფროსებისაგან, რომ თქვენ გულმოდგინე და მეცადინენი ხართ სამსახურის საქმეში.

„დიახ, თქვენ გესმისთ თქვენი მოვალეობა; თქვენ ჰგრძნობთ, რომ ხალხმა თქვენ მოგანდოთ თვისი უძვირფასესი ინტერესების დაცვა. რაც უნდა იყოს, თქვენი იმედი მაქვს, რომ იმ ინტერესებს დაიცავთ. თქვენ, დარწმუნებული ვარ, შემეწევით უფლებისა და კანონის პატივის ცემის დადგენისათვის, ეგ ჩემზედ არის მინდობილი და მე ავასრულებ კიდეც ბოლომდე".

აქ შესანიშნავი ის არის, რომ მაკ-მაგონი სამხედრო ბძანებაში პოლიტიკასაც იხსენიებს. შესანიშნავია იმიტომ რომ მაკ-მაგონი თავის დღეში სულ იმას იძახოდა, რომ მხედრობა პოლიტიკაში არ უნდა გაერიოს,—და ეხლა კი თვითონ ამბობს, თქვენ შემეწევითო პოლიტიკის წავმართვაშიო.

ამ ჟამად საფრანგეთში ყველა იმას კითხულობს თუ როდის მოხდება ახალი პალატის არჩევანი. რესპუბლიკელებს უნდათ, რასაკვირველია, რომ რაც შეიძლება ჩქარა მოხდეს; მთავრობა კი ცდილობს აგები როგორმე

დიდხანს გაგწიოთ და მით დრო შეგიჩერინოთ ჩემის საქმის წარმართებისათვისო, მაგრამ ამბობენ, რომ ჭერტოგს დეკანს უნდა არჩევანი მალე მოახდინოსო. ჭერტოგ დეკანს ვითომ ამბავი მოსულოდეს სამზღვარ გარეთიდამ, რომ ეკონომიის სასულიერეოებს განზრახვა აქვსთ მომავალ საქმეთა განსაკუთრებულ მაინდამაოთუ მას კანონიერი მოვრჩა და წესიერი განწყობილება ექმნებაო. ეს ამის გამოსაბმით ეჩქარებს თურმე ჭერტოგი დეკანი არჩევანს. გაზეთი „Temps“ ამბობს, რომ არჩევანი სექტემბერში მოხდებაო.

ჯერ კი მთავრობა დიდ თავა-თუცშია, რომ როგორმე სალს თავისი მომხრენი ამოარჩევინოს. მაგრამ ერთი გარემოება უსლართავს გზას. მონარხიელთა შორის, როგორც მოგესსენებათ, დიდი განსეთქილებაა. ამისთანავე განსეთქილება მოელის მთავრობას მაშინ, რომ თავის მომხრეებს დასასელებს ამოსარჩევად. ვის დასასელებს სალის წინაშე ლეგიტიმისტებს, ორლეანელებს თუ ბონაპარტიელებს? ვისის სახელით წარმოუდგებაა მთავრობა სალსა? ჭერტოგი ბრალჩი ცდილობდა, რომ ერეერობით მაგ-მაგონის სახელით გამოსულიეო მოელანზედ, მაგრა სხვა და სხვა მონარხიელები ამაზედ თანახმანი არ არიან, რადგანაც თვითეეულს მათგანს უნდა რომ არჩევანი მარტო მის სასარგებლოდ მოხდეს და მხოლოდ თავისი საკუთარი მომხრე გაიეანოს არჩევანში. რა მნიშვნელობა აქვს მაგ-მაგონის სახელსა? მისი სახელი მომავალში რას მოასწავებსო? მაგ-მაგონობა უქმი სიტეეა და ამ სახელს არაგითარი მეეიდრი მნიშვნელობა არა აქვსო. მთავრობამ რომ უთხრას მაგ-მაგონის მომხრე ბირნი ამოიჩიეო, სალს შეეძლიან უპასუხოს—ვინ არ იეოო მაგ-მაგონის მომხრეთაო, ვინ გადუდგაო მაგ-მაგონს,—აქამდისინ არ გამიგონიაო, და ამის შემდეგ სალი რასაკვირველია ამოარჩევს ისევ უწინდელებს, რადგანაც იმათ ხელი არ გაუნძრეგიათ მაგ-მაგონის წინააღმდეგ. ამაში მდგომარეობს მთავრობის სიუძლურე და ულონობა. მაგრამ რაც უნდა უსაბუთოთ და უსეფუძვლოთ იეოს მთავრობის მოქმედება, მას ერთი ლონე აქვს მეეიდრი და შეურეეველი, რომელსაც შეეძლიან მოაკიდოს ხელი, როდესაც კანონიერ ნიადაგზედ დგომა მოაბეზრდება. ეს ლონე ძალა, თოფ-იარაღზედ დამყარებული. ძალადობას სხვა რა საბუთი უნდა? თვისის თავის საბუთი თვითონ არის. მაგ-მაგონი ტეეილად კი არ

ეუბნება მსედრობას: თქვენ შემეწეითო რომ ჩემი დანიშნულება ბოლომდისინ ავასრულოთო. ახლა ჭეითხეთ მაგ-მაგონს რაში მდგომარეობს მისი დანიშნულება?

მაშინ, რაცა მონარხიელთა შორის განსეთქილება და უთანხმოება ჭეფეეს და ე�eლა მხოლოდ თავის სარგებლობას ეძიებს რესპუბლიკელნი მტკიცე თანხმობით არიან. ეი რას იწერება რესპუბლიკელთა შესახებ „Indégondance Belge“-ის კორესპონდენტი:

„მრავალი წერილი წაეიკითხე გადაუნებულის პალატის დეპუტატთა მიერ გამოგზავნილი სხვა და სხვა დეპარტამენტიდამ. ეველანი დარწმუნებულნი არიან, რომ 363 რესპუბლიკელნი ხელმეორედ იენებიან ამორჩეულნი. ეველგან ის მეუდრეობა ჭეფეეს, რომელიც ძალის ნიშანია. არავის ეეკიც არ შეჭეარეია მასზედ, რომ რესპუბლიკელნი გაიმარჯვებენ. ეველა ეს წერილები ამტკიცებენ, რესპუბლიკელთა შორის მტკიცე განწყობილებაა. თვითეეულის ამოსარჩევის კაცის შესახებ მხოლოდ იმას ჭეითხულობენ რესპუბლიკელია თუ არა, და ოღონდ რესპუბლიკელი კი, იეოსო, რა თეერისაც უნდა იეოს მისი აზრი, სულ ერთია.“

სერბია.—2 მკათათვეს (29 თიბათვეს) დაიწყო მოქმედება სკუპშტინამ. მთავარმა მიდანმა წარმოჭეთქვა სიტეეა, რომელშიაც უწინარეს ადიარა ის ღვაწლი, რომელიც დასდვა სერბიამ თვის გვარტომობის საქმის სასრულისათვის. იმედი მაქვსო, რომ ისტორია უკანასკნელს ომს სერბიელებისას ქებით, ღირსეულად მოიხსენებსო. დიდის იმედით მოგვედიო, რომ დაღვრილი სისხლი ნაკოფს მოიტანსო ადმოსავლეთის ქრისტიანთა და კაცობრიობისათვის. მთავარმა მოგონა მსმენელთა ის სიტეეები, რომელნიც წარმოჭეთქვა მან ოსმალეთთან მორიგების დროს, სახელდობრ ის, რომ ქრისტიანთა ბედი ამ ჟამად უფრო ძეიერ ხელშიაო. ეს სიტეეა გამარილდა კიდეც: „ჩვენთა სამზღვართა ასლოს,—ჭეთქვა მთავარმა,—განმათავისუფლებელ—ხელმწიფის დროშა გაშლილიაო. მის იმპერატორების დიდებულების მობძანებამ რუმინიაში მოიტანა ეს სანატრელი შემთხვევა გამომეცხადებინა მისთვის ჩემის ხალხის მაგიერ მადლობა ძეიერის მეარეგელობისათვის, რომელიც ადმოაჩინა მან ჩვენდამი წარსულს ომიანობის დროს. მე წარეგელის მადლობით ავსრულე ეს ანეგელობა და გულ მოწყალე ხელმწიფემაც მიიღო ამ მადლის

გამოცხადება თვისის ჩვეულებრივის წესლობითა და ამასთანავე დამარწმუნა, რომ იგი შემდეგშიც იზრუნავს სერბიის ყოფილ-მდგომარეობისათვის და სერბიის ტომობისათვის.“

„უფალნო დეპუტატნო! თუმცა სერბია ამ ყამად იმდენად ბედნიერია, რომ შეეძლოთ მხოლოდ მშვიდობიანობის საქმეს დაადგეს, მაგრამ რაც უნდა იყოს ჩვენ გარშემო იმისთანა საქმეები ხდება, რომ საშიშობლოს სიკეთე მოითხოვს ჩვენგან დაუდგრომელ სიფხიზლეს. ამისთანა მძიმე მოვლენათა აღსავსე დროს, ტრუ მიმართულება ან რისაც წინ დაუსდავად განაჩენი დასასრულებელ შედეგს მოასწავებს ჩვენთვის. ბეერჯელ დაგიმტკიცებთ თქვენი გონიერება და მამულის მოუარეობა, და ამის გამო იმედი მაქვს, რომ ამისთანა განსაცდელით აღსავსე დროს ურთიერთშორის ერთობას და ჩემს მთავრობასთან თანხმობას არ დაარღვევთ და მით არ დაუკარგავთ სერბიას იმ ზნეობის სიმაღლეს, რომელიც შეიძინა მან ამოდენა მსხვერპლის დადებითა.“

— ერთი რუსული გაზეთის კორრესპონდენტი იწერება ვენიდან: „აქ თუმცა სერბიის საქმე გარდაწყვეტილია, ე. ი. თუმცა სერბიის ნეიტრალიტეტს ეჭვი არ აქვს, მაგრამ მაინც მომავალი სკუპშტინა (იგი რომელიც ზევით მოვიხსენიეთ) ტოტად თუ ბეერად ამინებს პოლიტიკის მიმდევარს საზოგადოებას. საზოგადოების აზრით მთავრის მდგომარეობა ძ ლიან შერეულია და რომ თავი გადარჩინოს იგი იძულებულ იქმნება ესლანდელი საამინისტრო გადაყენოს. გადაყენებდა კიდეც, დარწმუნებული რომ იყოს, და იმედი ჰქონდეს სხვას მეგიდრს საამინისტროს შეკადგენო; მაგრამ მიალნს ეს ამის, რომ ამ გვარის საამინისტროის შედგენა თითქმის შეუძლებელია და ისევ რისტიჩის კალთას დაიჭერს. თუმცა რუსეთის მთავრობა ჭსწ�eლობს მიალნს, მაგრამ ეს წესლობა მხოლოდ იმისთვის თუ გამოადგება, რომ ომის გათავებამდე ტასტი შერჩება, თორემ სხვათაშორის კი არაფერს არ შეეწევა. ამის გამო მიალნი ესლა შინაობაში ჭსტდილობს იმისთანა შემწობა მოიპოვოს, რომელზედაც იმედით დაინდობა მისთვის შესაძლოა. ჩერნოგორიელთა გამარჯვებაც დიდ ენებას აძლევს სერბიის მთავრსა და მის მთავრობას. სერბიელთა შორის თან და თან მატულობს ჩერნოგორიის მთავრისადმი თანაგრძნობა და სიყვარული.“

თუ ეს ყველა მართალია აღარავის არ უნდა უკვირდეს რომ მიალნს თავის ქვეყანაში სასელი გაჭირდესია.

ᲬᲐᲠᲘᲚᲘ ᲐᲛᲑᲔᲑᲘ.—გაზეთს Indépendance Belge-ს ტრანზიზონიდან ჭსწერენ: „უკანასკნელი ამბები ძალიან აწუხებენ საზოგადოებას, მეტადრე არზრუმში, სადაც დიდი დარღვეულობაა და ეშინიანთ მსედრობაც ამ ქვეყანარეობაში არ ჩავარდეს. ეს მით უფრო შესაძლებელია, რომ ჯარი თითქმის სასეერად უბრალო გლეხებისაგან არის შემდგარი, რომელთაც თავის დღეში ტეტსელი არ უნახავთ და რომელთაც მხოლოდ ესლა ასწავლიან საქმარად თოფის ხმარებას. თუ რუსებმა ისარგებლეს ამ ვარის გარემოებით, შესაძლებელია, რომ ერთის თვის განმავლობაში არზრუმს მიეღონ და ადვილათაც აიღებენ, რადგანაც ეს ქალაქი კარგა გაწყობილ ჯარს ვერ გაუმაგრდება. მაგრამ თუ მუსთარ-ფაშა დაბრკოლებს რაგორმე რუსის ჯარს და სამს ან ოთხს კვირას შეაყენებს სოდანლუღის მაღლობზედ, მაშინ ოსმალებს უფრო მეტი იმედი ექნებათ გამარჯვებისა გიდრე ესლა, რადგანაც ყოველ დღე ახალ-ახალი ჯარი მოსდით. ოსმალებს დიდი იმედი აქვსთ ქურთების ჯარისა, რომელთა მოსაგრეოვად და წასასვლისებლად ქურთისტანში გაგზავნილია ბაჭარი ბეი, ბედიერ-ხანის შვილი.

„ქურთისტანი, რაგორც ეველა ელის ხალხთა ქვეყანა არასდროს არ ყოფილა წესიერ სახელმწიფოდ განწყობილი. იგი შემდგარია რამდენიმე ტომთაგან, რომელნიც ცალ-ცალკე ცხოვრობენ და ყველას თავ-თავისი მოთავე ჰყავს. მაგრამ, ყოველთვის ამ მოთავეთა შორის ერთი რომელიმე გამოჩნდებოდა და უფლებას დაიბერობდა ხოლმე მოელს ხალხზედ. ამ ყამად ქურთისტანის ერთი ნაწილი სპარსეთს ემორჩილება და მეორე ოსმალეთს. ის ტომნი რომელნიც სომხეთის ახლოს არიან მოსახლებულნი ხვნა-თესვას არიან მიჩვეულნი, და რომელნიც ამ ორთა სახელმწიფოთა საზღვარ შუა სცხოვრობენ იმათ კი ელის ხალხის ჩვეულება შერჩათ. ქურთები მხოლოდ ავაზაკობით და ცარცვით ეკვებებიან. სპარსეთისა და ოსმალეთის სახელმწიფოს ემალებიან ხარკი არ მიგვიტანონო. ბეერჯელ გაუგზავნია ხონთქარს მაჭმუდს ჯარი მათთა დასაჩოჩილებლად, მაგრამ ვერა გაუწყვია რა: რა კი ჯარი გაბრუნდებოდა, ქურთები ისევ თავისას მოჰყვებოდნენ. თუმცა ქურთებს ძალიან უყვართ ცარცვა. მაგრამ თავის სიტყვასედ კი მაგრა დგანან. 1839 წ. ქურთებმა თვისთა მოთავის ბედიერ-ხანის წინამძღოლობით ოცი აუტანეს ოსმალეთს.

ოსმალეთმა მანამ 60,000 ჯარის კაცი არ გაგზავნა ვერ დაიმორჩილა ბედირ-ხანი, რომელიც ბოლოს დაატუსაღა და კანდიაში გარდაასახლა, სადაც გარდაიცვალა კიდეც. შვილი მისი ბაჭრი-ბეი სტამბოლში გაიზარდა. ეხლა ოსმალეთი ჰცდილობს ბედირ-ხანის სახელით ისარგებლოს და მის შვილს მოაკრეფინოს ქურთებთა შორის რაც შეიძლება მომეტებული ჯარი."

— რუსულის გაზეთის "Новое Время"-ს კორრესპონდენტი (რუსი) ვენიდამ იწერება: „ჩეხიის სალხის აღელვება დიდ ყურადღებას იზიდავს, როგორც ვენის კაბინეტისას აგრეთვე საზოგადოებისასაც. პეტერბურღში ვერც კი წარმოიდგენენ რაგვარ მნიშვნელობას აძლევენ აქ ამ აღელვებას. ჩეხიელნი, რასაკვირველია, დიდის თანაგრძნობის ღირსნი არიან, და რასაკვირველია სასიხარულოა რომ იგინი ასე მეგობრულად გვაწვდენენ ხელს, მაგრამ მაინც ამ გვარი მოძრაობა ამ ჟამად ჩვენთვის მავნებელია. პანსლავ ომის მოლანდებას შეუძლიან აქ ისე განარისხოს მთავრობა, რომ უსაქმო მდგომარეობიდამ გამოიყვანოს და ხელში იარაღი აღებინოს. სლავიანთა გაერ-ტომობის გაძლიერება ავსტრიაში არც ვენგრიელებს უნდათ და არც ნემეცებს; ამიტომ ამ საქმის აღძრა ამ ჟამად გვონებ, უდრო-უდროოა. ჩვენ ჯერ დუნაიაზედ უნდა გავათავოთ ჩვენი ანგარიშები, იქ კიდევ ბევრი შრომა და ღვაწლი მოგველის.

„ბოლგარიის დაჭერა ხომ ძნელია, ხოლო მისი მომართვა და ზნეობითი შეკავშირება რუსეთთან უფრო ძნელი იქმნება. ამ სიძნელის მიზეზი იმაში მდგომარეობს, რომ ბოლგარიის განათლებულნი წინა-კაცნი არ ენდობათ რუსეთის უანგარობას და ვინც დღეს თავსა ჰხრის რუსეთის დროშის წინაშე იქნება სვალ ჩვენ წინააღგვიდგნენ. საქმე იმაზედ იქნება დამოკიდებული თუ როგორ მოვახერხებთ ბოლგარიის განწყობასა და აღდგინებასა.

ბოლგარიაში ამ ჟამად, როგორც მოგეხსენებათ, რუსის მმართველობაა შემოღებული და დროებით თ. ჩერკასკი არის დანიშნული გუბერნატორად.

ამ საგნის შესახებ გაზეთის „Times-"ის კორრესპონდენტი ბუხარესტიდამ იწერება: „რა ქალაქშიაც შედის რუსის ჯარი იმ წამსვე მუნიციპალური განწყობილება იმართება მაჩინი, სისტოვო და ტირნოვო ქრისტიანთა უფროსია ექვემდებარებიან კიდეც, რომელნიც თვითონ მცხოვრებთა მიერ არიან ამორჩეულნი.

ბოლგარიის სათემო მმართველობა ტირნოვაში იმართება პირდაპირ თ. ჩერკასკის ზედამხედველობით.

ბოლგარიის მმართავს აწესებენ საკუთართა კანონთა მიხედვით ახალი წესდებულება დამყარებულია საფრანგეთის კანონებზე და იმ ცვლილებათა პროგრამმაზე, რომელნიც სტამბოლის კონფერენციის მიერ იყვნენ შემუშავებულნი."

— ერთს ავსტრიის გაზეთში სწერია: „სრულიად მართლდება ამას წინად გავარდნილი ხმა, რომ სერბიას და რუმინიას ერთ-ერთმანეთის შორის პირობა დაუდვიათ შესახებ ჯარის სერბიაზედ გავლისა და სერბიის ომიანობაში მონაწილეობის მიღებისა. ამ განაწილების მიზეზის პოვნა ადვილია. თვითან ოსმალები მისცემენ ამ მიზეზს, რადგანაც ოსმან ფაშა უსათუოდ ეცდება დაიჭიროს ნეგოტინი და სხვა ადგილები მდ. ტიმოკზე, რომ როგორმე გზა შეუკრას რუმინიელებს. ომის მიზეზიც ეს იქნება.

ამას რუსული გაზეთი „Новое Время" შემდეგ შენიშვნას უმატებს: „ამ საქმეში რუსეთი სრულებით არ არღვევს თავის სიტყვას, რომელიც ავსტრიას მისცა სერბიის ნეიტრალიტეტის დაცვის შესახებ, რადგანაც რუმინია სრულიად თავისუფალია და თავის მხრით შეუძლიან მოზავე მოიპოვოს. თუმცა ეს ბოლოს სულ ერთი გამოდის, მაგრამ დიპლომატიური ფორმა ხომ დარღვეულ არ იქნება; სახელმწიფოთა შორის საქმეც ეს არის." ალალ-მართლობა ყოველ საქმეში საქებია.

— ინგლისურს გაზეთს „Standard"-ს ბერლინიდამ დეპეშა მოსვლია, რომელიც ამბობს, რომ ოდო რასელს, ინგლისის ელჩს გერმანიის წინაშე, უთქვამს თურმე, რომ ინგლისი არას დროს არ ჩაჩუმდებაო თუ რუსეთი სტამბოლს დაიჭერსო. ბისმარკს მიუგია თურმე რომ სტამბოლის დაჭერა უკეთესი ღონისძიებაა იმისათვის, რისათვისაც რუსეთმა ომი გამოაცხადაო.

— გაზეთი Голосъ-ს რაგუზიდამ დეპეშა მოსვლია, სადაც მოხსენებულია რომ სერბიას და ჩერნოგორიას ზავი შეუკრავთ ერთი ერთმანერთში და მილანსა და ნიკოლოზს ხელიც მოუწერიათო. მართალია ეს ამბავი თუ არა ღმერთმა უწყის.

— პარიჟიდამ იწერებიან, რომ არჩევანი საფრანგეთში 14 ოკტომბერს არის დანიშნულიო.

მგზავრის წერილები

სვანეთზედ

22-ს მკათათვეს 1873-ს წელსა, ქუთაისიდამ შუადღისას ლეჩხუმისაკენ გავემგზავრე; იმავე საღამოს სოფ. ნიკორის-ბოლოს მივატანეთ. ჩემთან ყოფ ერთი ჩემი მეგობარი, რომელიც ჩემსავით გახარებული იყო სვანეთის ნახვისათვის და რომელიც ყოველთვის მზათ იყო ამ გვარ მგზავრობისათვის; ორი კაციც გვახლდა ჩვენ, რომელთაც ლაილაშამდინ ცხენები გვაქირავეს, და გზაში ჩვენ ერთი იმერელი მოგვეწია, იმავე ლაილაშს მიმავალი. ქუთაისიდამ მოყოლებული ნიკორის-ბოლომდინ მშვენიერი გზა მისდევს რიონის ხეობას, ამ მდინარის მარჯვენა ნაპირზედ. ეს გზა კარგათ არის შოსსეთ დაგებული და თუმცა კი ცოტათი ეიწროა ეკიპაჟების სიარულისათვის, მაგრამ, ცხენოსან კაცს— უკეთესი გზა არ უნდა. მაგ იმერელმა გზაში ბევრი გვასიამოვნა; რალაც ნაირ ფერის ჯორზედ იყო დასკუპებული და წახრილი და ჯორსაც კუდი ნადირისაგან გადაჭმული ჰქონდა. როცა დეზეს შემოჰკრაედა თავის ჯორსა ეს იმერელი, კუდს ისე გაბზეკდა ჯორი, რომ უნებურათ გაგვაცინებდა ხოლმე. გზაში, ამ ნაირი შექცევა ძალიან სასიამოვნოა, დაღალულობას ეელარა გრძნობს მგზავრი. სულ ხმა გაუწყვეტლათ ლაპარაკობდა ეს ჩვენი იმერელი; ენა არ ეღალებოდა; ზოგს ზღაპრებს და ანდაზებს და სხვა და სხვა ამბებს გვეუბნებოდა უმეტესად კი ტყის კუდიანებზედ ჰქონდა მუსაიფი, რომელიც ვითამ იმ ალაგებში უნახავს მაგას, საცა ჩვენ მივდიოდით. ბოლოსა ჰსთქვა, რომ ჩვენ ამ კუდიანებს „ჭინკას“ ეეძახით. იმ წამსვე მე აზრში მომივიდა, რომ ეს იმერული „ჭინკა“, უსათუოთ მაიმუნის გვარი ნადირი უნდა იყოს, იმიტომ რომ, აფრიკაში არის პატარა მაიმუნი, რომელსაც იქ ეძახიან „ჭინოკა“ ანუ „ჭინაკო“, როგორათაც იქ იმერეთში, ჰრქმევია. ვინ იცის, იქნება მართლა ეგ გვარი მაიმუნი იპოვებოდეს კავკასიის ტყიან მთებში?— თორემ რათ იქნებოდა ამ სახელში მაგისთანა ახლო მგზავსება, და აფრიკანების სიტყვა „ჭონოკა“, „ჭინაკო“, ჩვენს ენაში საიდამ შემოვიდა, თუ არა იმ მიზეზით, რომ აქაც ყოფილიყოს აფრიკის ნადირი.

სანამ ღამის სათიებელად სოფ. ნიკორის-ბოლოს მივიდოდით, გზაში კარგათ შემოგვიღამდა; და ეს იმერელი, აკი ფრთხილი არ ყოფილა, სულ ხან ჩემ ცხენს ეხახუნებოდა და ხან ჩემ ამხანაგის ცხენსა; უკან დარჩენა ან წინ წასვლა და განზედ გადგომაც ეშინოდა თურმე. როგორც რომ რამე ხმა ტყიდან შემოგვესმოდა, ან ფოთელი შეირყეოდა ან ხე დაჭრიჭინებდა, იმას სულ ჭინკები ეჩვენებოდა. ძრიელ სასაცილოთ კი ავიგდეთ ეს ჩვენი მამაცი იმერელი და ძრიელაც შეგვიფხუკიანდა, მაგრამ შიშმა და სიფრთხილემ ვერ მოგვაშორა. სხვათა შორის მაგან ერთი გასაკვირველი ამბავი გვიამბო.—1872-ს წელსა, რიონის მარცხენა მხარეზედ, სოფელს ტვიშის მახლობლად დიდ და მაღალ კლდეზედ, მისი სიმამრის თხები ყოფილან საძოვრად გარეკილი. დარჩნენ თხები იქა დიდ ხანს, და მარტში თოვლი რომ დაინძრა და დენა დაიწყო იმ კლდიდამ, სამი თხა, დიდ თოვლის ზვავს ხრამში ჩიმოჰყვა და ეხლაც იქ არიანო. მაშ, მას შემდეგ წელიწად-ნახევარი გავიდა. ესეც უნდა მოგახსენოთ, რომ როცა ამ იმერელმა ის ადგილი დაგვანახა გამოლმიდამ, სულ უნაყოფო და უბალახო, ტიტველი ადგილი ყოფილა. ჰალბათ ამ თხებმა იქ ბალახიც იპოვეს და წყალიც მთელი წლის ვანმავლობისა, რომ იმდენს ხანს გასძლეს იქა. ჩვენ პატარა დურბინდი გექონდა, ბინოკლს რომ ეძახიან. და იმითი ცხადათ ორი თხა დავინახეთ, და ისეთ სიშორეს არიან რომ თოფის ტყვია ვერ მიუწვევს და ისეთი ადგილია, რომ კაცს ვერაფრის ღონის ძიებით იქ მისვლა არ შეუძლიან. ჯერ, ამაში გასაკვირველი არა არის რა; საქმე იმაშია. რომ, ამ თხებს რალაც ნაირი მფრინველი არა სშორდება; ზაფხულს ამ მფრინველებს თავის ბუდეებში ბალახი შეაქვთ და ახლო-მახლო პატარ-პატარა ბულულებათ ინახვენ ბალახსა საზამთროთ. ზამთარში თხა ამ ბალახით ირჩენს თავსა, და მათი განავლით კი— მფრინველები ძღებიან; ერთიერთმანეთს ეხმარებიან საკვების შოვნაში. რა მშვენიერი ბუნების დაწყობილობაა!!? ბევრი მარწმუნებდა მე, რომ მართ-

ლაც არის იმისთანა მფრინველი, სახელად „შურთხი“, რომელიც ჯიხვთან ცხოვრობს და არა სშორდება, რომელიც ზაფხულს ბალახს უმზადებს და მონადირე და ნადირისაგან აფრთხილებს ჯიხვსა. მონადირეებმა მითხრეს, რომ როდესაც ჯიხვზედ სანადიროთ მივალთო, ხოლოდ იმ ბალახის თივის ბულულებით მივაგნებთ ჯიხვის ბინასაო; და ხშირათ ეს შურთხი, როცა მონადირეებს დაინახავს, რაღაც ნაირათ დაუშტვენსო და ეს შტვენა ჯიხვსა, აფრთხილებს და გაგვეპარება ხოლმეო. იმისთანა მონადირეებმა მიამბეს მე ეს ამბავი, რომ იმათი სიტყვა მე, რასაკვირველია, ჭეშმარიტად მიმაჩნია.

ეს ჩვენი იმერელი კი გვიმტკიცებდა, რომ კუდიანები ინახვენ იმ სამ თხასაო; ამ კუდიანებს იმერლები „ჭინკას“ ეძახიან და მეგრელები—„ოჩიკოჩი“.

ღამე, ნიკორის-ბოლოს, რომ მივატანეთ, უცეფ შეგვაყენა რაღაცამ. რა არის? რა ამბავია? ვიკითხე რასაკვირველია. თურმე ერთ დიდ ხიდს მივადექით, დიდ-უშველებელ ხრამზედ, და ზედ შუა გზაზედ ამ ხიდის თავში გადარაზული ჭიშკარი ყოფილა; იმის თანა ჭიშკარი, შლაბჰაუმს რომ ეძახიან, მაგრამ სულ მთლად დახურული და ფიცრით აკრული ყოფილა. მე გამიკვირდა ამ შლაბჰაუმს აქ რა უნდა მეთქი. თურმე რა ყოფილა. დაბინდდება თუ არა ეს შლაბჰაუმი იკეტება კლიტეებითა, რაზებითა ისე რომ ვერაფრის ღონისძიებით მგზავრი ვერ გაიღებს და ყოველთვის ხიდის მცველმა, ყარაულმა, ანუ „სტოროჯმა“, როგორც იქ ეძახიან, უნდა გაუღოს კარი მგზავრსა და გაატაროს. თურმე რა მნიშვნელობა ჰქონია ამ კარსა? რადგანაც იმერეთში ხარიპარიებიდა ცხენი პარიები ბევრნი არიან, და ამგვარი ქურდობაც გახშირებულია, ეს ხიდი ქურდსა გზას უჭრის. შესკუპდება თუ არა ცხენი-პარია მოპარულს ბედაურზედ, მაშინათვე გზა-გზა ლეჩხუმისაკენ გაქანდება; უცებ მიაწყდება ამ შლაბჰაუმს; რალა ქნას? უკან თუ გამობრუნდება, მდევარს დაეტაკება, რასაკვირველია თავის ნაპარავს თავს მიანებებს და თავათ ფეხ-და-ფეხ გაძვრება ხიდზედ და წავა თავის გზით; ნაპარავი საქონელი კი აქეთკენა რჩება. ქურდი აქედგან ვერსად წავა, თუ ცხენს თავი არ მიანება; მარცხნივ საშინელი დიდი კლდეებია, მარცხვნივ საშინელი ხრამი და გიჟი რიონი. რსაკვირველია თავისი თავი მოპარულ საქონელის თავს ურჩევნია ქურდსა, და გაიპარება. ხან-და-ხან კი ისეა ეს ჭიშკარი, რომ კაცი შიგ თავს ვერ გაიძვრენს ხოლმე, და ამ შემთხვევაში სწრაფათ იჭერენ ქურდებსა. ამათ თავისი კისრის აბოლება ურჩევნიათ, თავის გადაჩეხიხ მაგიერად.

ამ გზაზედ, ჩვენ რომ მივდიოდით, ღამე არავინ დადის, ფრთხილობენ. ისეთი ბნელა ღამეა ამ ადგილებში, რომ თუ არ გაჭირება, ძვირად გაბედავს მგზავრი სეირნობას. ვინმე ცხენი-პარია თუ გაივლის, ან ჩვენისთანა დაგვიანებული მგზავრი. შუალამე კარგა ხანი გადაცილებული იყო, ჩვენ რომ მივადექით ამ შლაბჰაუმსა. ბევრი ხანი ვეწვალენით და კარგა ხანს ვუძახოდით ხიდის მცველს, რომ გაეღო კარები და ჩვენ გავეტარებინეთ. გამოვიდა ბუტ-ბუტით, გამოგვკითხა ჯერ ვინა ვართ, ამ დროს რათ მოვდივართ, სად მივალთ, ცხენები ვისი გვყავს და მერე, ბოლოს, როცა დარწმუნდა რომ ჩვენ ავაზაკები არ ვიყავით, გაგვატარა და ცოტა მძიმე-მძიმე სიტყვებიც თან მოგვადევნა. ამ ხიდს რომ გავსცილდით ჩვენ ღამის დასადგომს ბინას მივადექით ნიკორის-ბოლოს დუქანში, რიონის პირზედ. შევისვენეთ თუ არა და ცოტა ვახშამიც შევკბიჩეთ, როგორც იყო ერთ პაწია ოთახში, უფრო გალიაში, დასაძინებლათ მოვთავსდით. ეს ოთახი თავისის კედლებით და ჭერით სულ სხვა და სხვა ფრის ზოლიან ჭრელ-ჭრელის ქაღალდით ყოფილა გაკრული (შპალერებითა) ისე რომ სულ თვალებსა გვჭრიდა, და ვნანობდი რომ ამ ოთახში შევედი, მაგრამ რა უნდა გვექნა, სხვა ოთახი იმ მედუქნეს არა ჰქონდა, და გარეთ დარჩენაც არ შეიძლებოდა წვიმისაგან, რომელიცა მთელ ღამესა საშინლად ჰწვიმდა. ძილი არ მოგვდიოდა და დავიწყეთ ლაპარაკი და მუსაიფი. იქვე ერთი მგზავრი ლეჩხუმელი გავიცანით, რომელმაც გვიამბო შემდეგი ამბავი.

რიონის მარცხენა პირზედ არის დიდი-მაღალი მთა-კლდე, და იმ კლდეში დიდი გამოქვაბული მღვიმე; იმ მღვიმეში ყოფილა კაცის ძვლები, სიგძითა ხუთი არშინი. ეთამაც, რამდენიმე

წლის წინათ, რუსეთიდამ ერთი მდიდარი ქალი მოსულიყოს იმ განზრახვით, რომ ამ მღვიმეში უნდა შემძვრალიყო. გააკეთებინა დიდი უშველებელი ხის კიბე და ამ კლდეზედ მიაყუდებინა. თვითონ ავიდა და იმ მღვიმიდამ გადმოუგდია რამდენიმე კაკლის ფიცრები, ძველი უშველებელი ლაფჩინები და ერთი კაცის, თეძოს ძვალი ორ არშინიანი. ეს მთხრობელი გვარწმუნებდა ჩვენ, რომ თვითონ იყო იმ ქალთან და თვითან საკუთარის თვალებით უნახავს, და მოწმათ წმინდა გიორგიც მოგვიყვანა და გრაფი რაზმორდუკი, რომელიცა იმ დროს იმ ქალთან ყოფილიყოს. ამ გრაფზედ ეს ამბავი ორჯელ მითხრეს და ალბათ მოხდა ამ გვარი რაიმე საქმე· ჩვენმა მგზავრმა, იმერელმა კი დაუმატა, რომ ვითამც ის ლაფჩინი ჩაუცვია კიდევაც, და იმ ქალსა „ისთე პაწია ფეხი ჰქონია, რომე, მისდღემში მისთანა ფეხი, აჰ, არ მინახავს; რაშუაშია, ბოვშის ფეხი, ბატონო, რომე, ხუთი იერთათ ჩევიდოდა იმე ლაფჩინშიო."

მკათათვის 23, განთიადისას, მივატოვეთ ნიკორის-ბოლო და სადილობისას ლაილაშს მივედით; მივედით ლაილაშს, საცა ლეჩხუმის უეზდის ნაჩალნიკის ბინა არის, მიროვოი სუდი ანუ სამსჯავრო, შკოლა და ბაზარია. ერთი სიტყვით დაბა ლაილაში ლეჩხუმის პირველი ქალაქია. მთელი გზა, ნიკორის-ბოლოდამ მოყოლებული ლაილაშამდინ ისე კარკათ არის გაკეთებული და იმისთანა მშვენიერ ხეობაში მიკლაკნილ-მოკლაკნილია, რომ გუნებაში მიხაროდა რომ ამისთანა ხამს და მიუკარებელს ადგილებში, ისე მშვენიერად გაპლანური ყოფილა და სულ შოსსეთ დაგებული. ლაილაშს რომ მივედით, მშვენიერ ქვით-კირის სასოფლო შკოლის შენობაში დავაბინავეს. ეს შენობა ახლად იყო აშენებული, რომელშიაც ლაილაშის სასწავლებელი ყოფილა გახსნილი, საცა როგორათაც თავადთა და აზნაურთა შვილები სწავლობენ, აგრეთვე გლეხობის შვილებიცა. ამ დროს მოწაფეები თავ-თავის სახლებში იყვნენ საზაფხულოდ გასტუმრებულნი; და რადგანაც ლაილასში სხვა თავისუფალი შენობა არ იყო ამ დროს თავის სტუმრებისათვის, ამიტომაც ბინათ ჩვენ ეს შკოლის შენობა მოგვცეს. მინდა გამეგო როგორმე ამ შკოლის ამბავი და აღმეწერა კიდეც, მაგრამ ჩემს საუბედუროთ თვითან შკოლის მასწავლებელიც იმ დროს, სხვაგან ყოფილიყო, ასე რომ, გარდა ამისა რომ ეს შკოლის შენობა აშენდა ლეჩხუმის თავად-აზნაურთა შემწეობით, და არის გრძელი ქვითკირი, რვა თუ ცხრა თვალი ოთახი აქვს, კლასსები და ყოველის ფერი კარგათ და ჩინებულათ არის გამართული და მასწავლებელიც ქართველი კაციც ყოფილა, მე სხვას ვეღარას ფერს მოგახსენებთ; და კიდევ იმას, რომ ამ შკოლაში ორმოცი თუ ორმოცდა ათი ყმაწვილი სწავლობსო. ჩვენს ბინაზე როგორც მივედით თუ არა, იმ წამსვე ლაილაშის მბრძანებლებმა ვალად იცნეს ჩვენი ამბის შეტყობა და მოკითხვის გამოგზავნა, თუ როგორ მშვიდობით მოვიარეთ ქუთაისიდამ.

უნდა ვსთქვა, რომ ქუთაისსა და ლაილაშს შუა ცხენით სასიარულო გზა-მშვენიერია; და ამ დროს დიდი მუშა ადგა იმ გზის გასაგანიერებლად, ეკიპაჟების სასიარულოდ. მითხრეს კიდეც, რომ ვითამც ფოშტის ცხენების დაყენებასაც აპირებენო.*) ქუთაისიდამ დაბა ლაილაშს მიმავალ კაცსა ან საკუთარი ცხენი უნდა ჰყავდეს ან არა და ბეგრის ცხენით უნდა იაროს. მე ძალიან მომეწონა ქუთაისისა და ლეჩხუმის უეზდების ნაჩალნიკების დაწყობილობა; არა თუ ამ ორის უეზდის უმფროსებისა, აგრეთვე დანარჩენის უეზდებისაც. საქმე იმაშია რომ, ყოველს სამამასახლისოში, რომელიც შეიცავს 6 ან 10 სოფელს, მამასახლისის სოფელში ფოშტები არის გამართული სოფლელის ხალხის ხარჯით, ესე იგი სოფლის უპრავლენიაში, კანცელარიაში ხუთი ან ექვსი საჯდომი ცხენი მგზავრისათვის მზათ არის, ხანდისხან მეტიც. რომელიმე გლეხ-კაცს იჯარით აქვს აღებული ამ გვარი ფოშტის ცხენები; ხუთი, ექვსი, ან რვა ცხენი უსათუოთ უნდა ჰყავდეს, და რასაკვირველია უმეტესად ან უბელო ცხენებია, ან მარტო კეხებიანი; და სოფლების საზოგადოება თითო

---

*) ჯერაც არ დაუყენებიათ, თუმცა მას შემდეგ რაც მე იქ ვიყავი ეს მეოთხე წელიწადი მიდის; მაგრამ ისიც კარგი რომ „აპირებენ" და ხალხს იმედს აძლევენ.

МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦИИ ГРУЗИИ

ცხენზე ამ მოიჯარადრეს წელიწადში ექვს ექვს თუმან ფულს აძლევს. ამ კაცმა ყოველს მგზავრს რომელსაც „პადაროჟნა“ აქვს, ანუ „**открытый листъ**-ი,“ უნდა მიართვას ცხენები და მგზავრმა თითო ვერსტზედ და ცხენზედ უნდა მისცეს ხოლმე სამ-სამი კაპეიკი, პრაგონი. ეს კაციც, რომელსაც იქ ეძახიან „ფოშტას,“ თავის ცხენებს უნდა გაჰყვეს ხოლმე, მეორე „ფოშტის სტანციამდინ“ როგორც იქ ასახელებენ; და აქა, ამ გვარათვე ცხენებსა სცვლიან და მგზავრი დაუბრკოლებლად მიდის. მაგრამ უნაგირები კი ან საკუთარი უნდა ჰქონდეს მგზავრსა ან არა და უბრალო კეხზედ უნდა შეჯდეს. ხანდის ხან ამისთანა სტანციებს შუა ხან ხუთი ვერსტია და ხან ოცდა ხუთი და ორმოციც—ეგ სოფლის კანცელარიაზე ჰკიდია. რა სიშორეზედ კანცელარია არის, „ფოშტაც“ იქ ყოფილა. ამ გვარად, ჩვენ ქ. ქუთაისიდამ მოიჯარადრის ცხენებით, რომელიც თავს ისახელებს „ფოშტა ვარ“, მივედით ჩვენ ქუთაისის უეზდის, სოფელს მექვენას. აქა კარგა ხანს შეგვაჩერეს, ცხენებს იჭერდნენ სათივეებში; მოგვიყვანეს ახალი ცხენები, პრაგონიც ჩაიგდო ჯიბეში „ფოშტამ“ და მიგვიყვანა სოფელს ნიკორისბოლოს, საცა „ფოშტა“ არ ყოფილა თურმე და მეორე დღეს იმავე მექვენას ცხენებმა ლაილაშს აგვიყვანეს ასე, რომ ქუთაისიდამ ლაილაშამდინ 80 ვერსტია და ხოლოდ ერთხელა ჰსცვლიან ცხენებს, მექვენასა. ახლა ამ ცხენებსა, უკან რომ დაბრუნდებიან, კიდეე მოჰყავთ მგზავრი, და პრაგონსაც მეორეთ იღებენ. მე მგონია, რომ ამისთანა დაწყობილობა, რომ ჩვენს გორის უეზდშიაც შემოიღონ, ურიგო არ იქნებოდა; მაგრამ ჩვენს საუბედუროთ ჩვენი ნაჩალნიკები არ ყოფილან თურმე ქუთათურებზედ გამჭრიახი ხალხი, თორემ ჩვენშიაც შემოიღებდნენ ამ გვარ შემსუბუქებულს მგზავრობას.

დაბა ლაილასში მდებარეობს მაღალ მთაზედ; ამასაც ლაილაშის მთას ეძახიან; უმეტესი კი ამბობს რომ მთა-ლაილა ჰქვიანო. ლაილაშს მშვენიერი გადასახედი აქვს, ლეჩხუმს გადაჰყურებს; დაბასა დიდი ყაბახი აქვს და ამ ყაბახზედ ჩინებულ ბაღს ჰმართვენ და ამ ბაღიდამ ლეჩხუმის სოფლები მოჩანან ორმოცამდინ, მოჩანს ის მშვენიერი გზა რომლითაც ჩვენ მივედით, და რომელიც მთა-ლაილას გარს უვლის და ეკლაკნება, იმ გვარად **როგორც** დიდი შოსსეს გზა სურამის მთაზედ. ამ ბაღიდამ კარგათა სჩანს მდინარე ლაჯანურა, რომელიც მთა-ლაილას ქვეშ მიმდინარობს და რიონს მარჯვენა მხარეს ერთვის. ნიკორის ბოლოს ათ ვერსტს, რომ გადმოვსცილდით, საცა ლაჯანურა რიონს ერთვის, რიონის წყლის პირი მივატოვეთ და ლაჯანურის წყლის პირის გზას დავადექით, რომელიც ათ ალაგას ლამაზი ქვითკირის და ხის ხიდებზე გადადის წყალსა. თვითან ლაილაში კი ძალიან მაღლა მდებარებს ამ ლაჯანურაზედ, ასე რომ დაბაში წყაროს წყალსა სმენ, და წყალიც მშვენიერი და გემოვიანი და მარგებელი ყოფილა. კარგა-ძალი შენობა არის ლაილასში; ბევრი თითო ეტაჟიანი ქვითკირის სახლები ყოფილა, უთვალავი დუქნები, ზოგი ხისა და უმეტესი ქვითკირისა, და სულ ურიებისა ყოფილა. დაბას მცხოვრები უმეტესი ურიები არიან. დაბას-ლეჩხუმის უეზდის ნაჩალნიკის სახლია თავის უპრავლენიით; სამსჯარო სუდი, ეტაპის სახლი, სასოფლო მაღაზია, შკოლა, ეკკლესია, ურიების სალოცავი თორა, მათი შკოლა და ბაზარი. თითქმის ქალაქი ყოფილა! *).

23-ს მკათათვიდამ 29-ს რიცხვამდის ჩვენ ლაილასში დავრჩით, რადგანაც მე თვით ლაილასში მქონდა საჭირო საქმე და აგრეთვე ლეჩხუმის უეზდშიაც, და ამ ექვს დღეში ჩვენ ნელ-ნელა და ცოტ-ცოტათი თავისუფალ-სვანეთისაკენ გამგზავრებისათვის ვემზადებოდით. სვანეთისაკენ გამგზავრება ცოტათი გვამძიმებდა და გვაბრკოლებდა მითი რომ, რა ხანსაც მგზავრობას მოუნდებოდით დარახანიც სვანეთში ყოფნასაც მოუნდებოდით ჩვენა ყოველ ნაირი ჩვენი სარჩენი, ხარჯი, ხორაგი თან უნდა წაგველო და ან საკუთარი ცხენები უნდა გვყოლოდა და ან უნდა

*) გასაგვირგვლი ეს არის რომ ამ დაბას სრულიად თავი მიუნებია, და ლეჩხუმის უეზდის ნაჩალნიკის უპრავლენია მეორე ლაჯანურაზედ გადუტანია დაბლობში, სადაც ამისთანა ტბა არის, რომ ქალამსაც კი ადგებს. კარგის კარგზედ გამოცდა კიდეე ჭოლ მაგრამ კარგი ადგზედ—უმეცრებაა და.....;

გვექირავნა; და ეს უფრო გვაბრკოლებდა, იმიტომ რომ ძრიელ იშვიათათ ბედვენ ლეჩხუმლები თავისის ცხენების მიქირავებას სვანეთის მოგზაურობისათვის; და ისიც, რომ სვანები თურმე არასდროს და არას გზით თავის ცხენებს, ვისაცა ჰყავს, მგზავრებს არ აძლევენ და ვერაფრის ფულით სვანეთში მგზავრი ცხენს ვერ იქირავებს. ამისი მიზეზები სულ დაწვრილებით ქვემოთ იქნება მოხსენებული. მაგრამ როგორც იყო, ჩვენ ექვსის კვირის სამყოფი ყოველისფერი მოვიმზადეთ, და ცხენებიც ვიქირავეთ; ოთხი ცხენი, დღეში ექვს აბაზად ლეჩხუმელ-კაცისაგან, რომელიც თვითან გამოვგყვა ფეხით, და ხან და ხან კი ჩვენ ბარგზედ ზევიდამ დაჯდებოდა, თუმცა კი მისივე ცხენს კარგათ უმძიმდა.

30-ს მკათათვეს, გათენებისას ლაილაშიდამ გავედით და სვანეთის გზას დავადექით, ჩვენ ვიყავით—ცხრანი, და გვყვანდა თოთხმეტი ცხენი, ზოგი ბარგს ქვეშ, ხორაგსა და ხარჯს ქვეშ, და ზოგზედ ჩვენ ცხრანი ვისხედით. უწინდელის ქუთაისის ლუბერნატორის ბრძანებით ჩვენთან უნდა წამოსულიყვნენ სვანეთის პოლიციის პრისტავი თავადი ზაქარია ჯორჯაძე, თავისი მთარგმნელითა (პერეოდჩიკითა), ბაქრაძე, ლეჩხუმის უეზდის ნაჩალნიკის ბრძანებით, გამოგვყვა მილიციის პრაპორსჩიკი სამთელაძე და დანარჩენნი იყვნენ ჯორჯაძის ჩაფრები. სუყველა ეს პირები ჩვენ ლაილასში დაგვიხდნენ სულ მთლად მომზადებული ამ მგზავრობისათვის, რომელთაც წინათვე მისვლიათ მოწერილობა ქუთაისიდამ ამ მგზავრობის თაობაზედ. ერთს საათს შემდეგ, მთა-ლაილას დიდ თავდალმართს დავეშვით და ლაჯანურის ფონს გავსცილდით*). ამ გზაზედ გავიარეთ ლამაზი სოფლები: გუ, ლაჯანა, ახალ-ჭალა, ორბელი, და ჭყუტერი. ეს სოფლები მდებარებენ მთა ლაილას პირდაპირ მთის ქედზედ ლაჯანურის მარჯვენა მხარეს. ამ სოფლებზე მიდის კარგი გზა, თუმცა ძალიან ვიწროა, ასე, ორი ცხენოსანი ძლივს დაეტევა, მაგრამ სულ შოსსეთ დაგებული, და ეს გზა სჭრის ჩინებულ ტყეს, მუხის, კაკლის, იფნის და წიფლისას, და ამ უმრავლეს ხეებზედ ეკვრის სხვილ-სხვილი ვაზი, მაღლნარი, და ეს გზა სვანეთის ვიწროებამდის მიდის და იქ თავდება, და სჭრის მთებს, ხეობებს ღელეებს, ხევებს და ხრამებს. სოფ. ჭყუტერს ცოტათი შევისვენეთ, და გავსწიეთ; ორი საათის სავალის შემდეგ მივედით სოფ. მურს, ლეჩხუმის უეზდის უკანასკნელ სოფელს, სვანეთის სამძღვარზედ.

კოტე სანინელი.

(შემდეგი იქნება)

*) ესლა ამ ალაგზედ არის აშენებული ახალი უეზდის ნაჩალნიკის უპრავლენია, სამდივარი და სხვა, ე. ი. ლაილაში იქ არის გადმოტანილი.

ბრძოლა რომის დასაპყრობლად

(ნემენცური თხზულება რუსულიდამ თარგმნილი, Sin kampf um Rom, von Dobn. 1876)

I

სტამბოლი.

სტამბოლში იმპერატორის სასახლის ერთ-ერთს ოთახში ფეხზედ იდგა ერთი ვერაჟრად გამოსაჩენი ტანად—მომცრო კაცი. იგი იყო ღრმად ჩაფიქრებული. მის გარეშემო სრულიადი დუმილი სუფევდა. ჯერ თუმცა დღეს ბინდი არ მორეოდა, მაგრამ ფანჯარას, რომელიც ეზოს გადაჰყურებდა, ჩამოფარებული ჰქონდა მძიმე ოქროს ქსოვილი ხალი. ამ გვარივე ხალი ეშალა ჩუქურთმით ნაკეთს იატაკზედ.

ოქროს ვარაყიანს კედლებზედ ჩამორიგებული იყო ლუსკუმები ყველა ქრისტეს მორწმუნე იმპერატორებისა კონსტანტინედამ დაწყებილი. ტახტს ზემოდ ესვენა დიდი, კაცის ტანის სიმაღლე ჯვარი ხალასი ოქროსი; ჯვარს შუაგულში ჰქონდა ჩატანებული ნაჭერი ვითომ იმ ჯვარისა, რომელზედაც ჯვართ-აცვეს იესო ქრისტე.

რამდენჯერაც ტანად-მომცრო კაცი გაივლიდა ჯვრისაკენ, იმდენჯერ თავს მოუხრიდა ხოლმე თაყვანების ნიშნად. ბოლოს შედგა რომის სამფლობელო ქარტის წინაშე, რომელიც კედელზედ ეკიდა. დიდხანს უყურა ამ ქარტას, ბოლოს ამოიოხრა და ორივე ხელი მიიფარა თვალებსა და სახეზედა.

მას არ უვარგოდა არც თვალები და არც სახე; მაგრამ ერთიც და მეორეც ბევრს რასმეს გა-

მომეტყველობდა, ავსაცა და კარგსაცა. სიფრთხილე, მიუნდობლობა, მელაძუობა, გამოჰკრთოდა მის მოუსვენარსა და ჩამომძვრალს თვალებში. ღრმა ნაკეცნი, უფრო მზრუნველობისაგან ვიდრე ხნიერობისაგან, ეჩნეოდა მის წინ გამოშვერილს შუბლსა და გამხდარს ლოყებსა.

„ვინ იცის რით გათავდება!“ ამოიკვნესა მან და შეიკუმშა გაჭნავებული ხელები. „მე გული მითხრობს, რაღაც ცხოველი სული მიწვევს და მიწვევს. ვინ იცის? იგი ანგელოზია თუ სატანა? ვინ ამისხნის მე ჩემს სიზმრებსა? მომიტევე, ერთარსო ღმერთო, მომიტევე ერთგულსა მონასა შენსა.... მე თანამდებ ვარ, გავბედო, თუ არა?“

კვლავ მოჰყვა ოთახში წინა და უკან ბოლთის ცემასა. ხოლო ნელიად აიხადა მეწამული ფარდა კარებისა. მხლებელი ოქრომკედით ნაკერის ტანისამოსით შემოვიდა, დაეცა მუხლებზედ ტანად-მომცრო კაცის წინაშე და დაიკრიფა რა გულზედ ხელნი, მოახსენა:

— იმპერატორო! შენგან დაბარებულნი დიდებულნი გიახლნენ.

— მოითმინონ, უპასუხა იუსტინიანმა და ჩამოჯდა სპილოს ძვლისა და ოქროს სელზედა: მომართვი მე ვერცხლის წუღები და ქლამიდა.

მხლებელმა მოართვა და ჩააცვა წუღები მაღალ ქუსლებიანი, რომლის გამოც ეს პატარა კაცი ერთს გოჯზედ ამაღლდა; მხრებზედ წამოასხა ოქროს ვარსკლავებით მოფენილი წამოსასხამი. რა ნივთსაც ხელში აიღებდა, მხლებელი ჯერ ემთხვეოდა და მერე მიართმევდა. როცა მხლებელმა თვისი სამსახური შეასრულა, ისევ, აზიელთა ჩვეულებისა მებრ, მუხლი მოუყარა იუსტინიანეს და შემდეგ ადგა და გარედ გავიდა.

იმპერატორი იუსტინიანე მარცხენას ხელით დაეყრდო სვეტის ნაჭერზედ, რომელიც იერუსალიმის ტაძრიდამ იყო მოტანილი; გაიმართა ტანში როგორც ჩვეულება ჰქონდა როცა ვისმე ინახულებდა და გაჩერდა შემოსავლის კარის პირ-დაპირ.

ფარდა გადიწია. ოთახში შემოვიდა სამი კაცი. ამათაც როგორც მხლებელმა, მუხლი მოუყარეს იუსტინიანეს. ესენი იყვნენ უპირველესნი დიდებულნი იმპერიისა.

იუსტინიანემ თავიც არ მოუხარა სალამის გადასახდელად და უთხრა:

— ჩვენ მოგიწვიეთ თქვენ იმისათვის, რომ გკითხოთ რჩევა იტალიის შესახებ. თქვენ ხომ გასინჯეთ კიდეც ყველა სიგლები: წერილი დროებით მმართველის ქალისა და ოქმები მამულის-მოყვარეთა. თქვენ სამი დღე გქონდათ ჩემგან მოცემული, რომ მოგეფიქრათ. ჰსთქვი პირველ-მან შენ, სარდალო მხედრობისაო!

ეს ჰსთქვა და შეხედა ამ სამში ერთს, რომლის დიდებული, წამოსადეგი და მშვენიერი სანახაობა აღმოაჩენდა, რომ ნამდვილი გმირია. იგი იყო შეჭურვილი საომარის ძვირფასის იარაღითა. მისი ცის-ფერი თვალნი, დიდრონი და ქორულებ მჭვრეტელნი, საესე იყვნენ სითამამითა და ნდობითა, სწორე ცხვირი, საესე ლოყები მის სახეს ჯანმრთელობის ფერსა ჰსდებდა, განიერი გულ-მკერდი, ჰერკულესის მხარ-ბეჭი მის ღონეს მოუთხრობდა; გარნა ბაგესა მისსა, გარემოცულსა რგვლად შეკრეჭილის წვერითა, ეტყობოდა გულ-ბილობა და კეთილ-სულობა.

— ხელმწიფეო, უპასუხა მან მტკიცე და რიხიანის ხმითა: ბელიზარიის რჩევა ყოველთვის ერთი და იგივეა: თავს დავეცნეთ ბარბაროზთა. ჯერ რა ხანია მას აქედ რაც, შენის ბრძანებით, მტვრად ალვგავე აფრიკაში ვანდალნი 15,000 კაცითა. მიბოძე მე 30,000 კაცი და ფერხთა წინაშე გაგიგორებ გოთთა გვირგვინსა.

— ძალიან კარგი, მიუგო მხიარულად იმპერატორმა: მე მიამა და მომწონს შენი სიტყვა. შენ რაღას იტყვი, ტრიბონიანო, ჩემთა რჯულის მცოდნეთა შორის უპირველესო თვალო.

ეს სიტყვები მიჰმართა მაღალს კაცსა, რომელსაც კარგად გახსნილი შუბლი ჰქონდა, მშვიდობიანი თვალნი, სიმტკიცით მოჭედილი ბაგე. მთელს მის სანახაობას ედვა ბეჭედი ჭკვისა ძლიერისა და მორჭმულისა.

— ხელმწიფეო, უპასუხა მან მშვიდობიანის ხმითა, აუჩქარებლად: მე გაფრთხილებ, მოერიდე მაგ ომსა. ომი ეგე უსამართლოა.

— უსამართლოა! შეჰყვირა იუსტინიანმა გულნაწყენად: მაშ უსამართლოა დავიბრუნოთ ის, არც რომის იმპერიას ეკუთვნოდა!

— ეკუთნოდა! შენმა წინაპარმა ზენონმა შეკრულობის ოქმით გადაჰსცა დასავლეთი თეოდორიხს და გოთებს მას შემდეგ, როცა მათ ძირს დაჰსცეს ამაყი და ზვიადი ოდოაქრი.

— თეოდორიხი უნდა ყოფილაყო იმპერატორის მოადგილედ და არა იტალიის კოროლად.

— ვჰსთქვათ რომ ეგრეა. გარნა როცა კოროლად გახდა, მაშინ იმპერატორმა ანასტასიმ იგი კოროლად აღიარა, კოროლადვე აღიარა მერედ ბიძა შენმა იუსტინმაც და თვით შენცა.

— მართალია, ხოლო ეგ გაჭირების გამო მოხდა. ამ ქამად კი იგია გაჭირებული და მე ვარ ძლიერი... მე მსურს ჩემგან აღიარებული ეხლა უკუეჰსთქვა.

— აი სწორედ მაგას ვჰსთვლი მე უსამართლობად.

— შენ, ჩემო ტრიბონიანო, სწორედ მოუნელებელი ხარ, შენ თავის დღეში არ გადაკეთდები. შენ უჯიათი და ჯიუტი შეკანონე კაცი ხარ და თუ გამოდგები რაშიმე ისევ კანონების დაწერაში თუ ხოლო პოლიტიკაში მე ამას იქით შენ აღარ დაგეკითხები აბა ერთი მითხარ, რა საქმე აქვთ ურთიერთ შორის სიმართლეს და პოლიტიკასა.

— სიმართლე, ჰოი იუსტინიანე, უკეთესი პოლიტიკაა.

— ნუ თუ? ალექსანდრეს და ცეზარსა ეგ აგრე არ ჰქონიათ მიღებული.

— და ამიტომაც, პირველი რომვერ დაასრულეს მათ თვისი საქმე, და მეორე... ტრიბონიანმა სიტყვა შეჰსწყვიტა.

— ჰა, ჰსთქვი მეორე რაღა?

— მეორე ის რომ შენ არც ცეზარი ხარ და არც ალექსანდრე.

ყველანი ჩაჩუმდნენ. რამოდენიმე ხანის შემდეგ იმპერატორმა გულდამშვიდებით ჰსთქვა: შენ, ტრიბონიან, ძალიან გულ ახდილად ლაპარაკობ.

— როგორც ყოველთვის, ხელმწიფეო.

იუსტინიანნი მარდად მიტრიალდა და უთხრა მესამე დიდებულსა:

— შენ როგორღა ფიქრობ, ნარზეს?

ის ცივი ღიმილი, რომელიც მოუვიდა ნარზეს ტრიბონიანის სიტყვებზედა, სწრაფად განუქრა.

ეს იყო მახინჯი კაცი, ტანად იუსტინიანეზედ უფრო დაბალი. იგი იყო მელოტი, ლოყები სნეულსავით ჩაჰყვითლებოდა, მარჯვენა მხარი მარცხენაზედ მაღალი ჰქონდა, ცოტად კოჭლობდა კიდეც მარცხენა ფეხზედ და ამის გამო ოქროს თავიანს ყავარჯენზედ იყო დანდობილი.

მაგრამ ისარსავით განმაპობელს მის თვალთა მხედველობაში იმოდენა კეთილშობილება გამოჰკრთოდა, რომ მისი სიმახინჯე კაცს ავიწყდებოდა. მისი თვალთა მხედველობა ჰსდებდა თითქმის საზარელს მის პირის სახეს რაღაც დიდების ნიშანსა და სნეულებრივი სახის შეტყველება, გამომთქმელი მორჩილებისა და უპირატობისა, მის თვალადობას თითქმის მიმზიდველობას აძლევდა.

— ხელმწიფეო, მიუგო მან მტკიცე ხმითა: მე არ გირჩევ ომი დაიწყო—ამ ქამად,

იუსტინიანის თვალებში გაიელა უკმაყოფილებამ.

— შენც ხომ სიმართლის მიხედვით არ ამბობ მაგასა? ჰკითხა დაცინებით იმპერატორმა.

— მე ვჰსთქვი: ამ ქამად მეთქმი.

— ვითომ რატომაო?

— იმიტომ-რომ საამურსა წინ უნდა ასწროს რაც საჭიროა. ვისაც უჭირს თვისის სახლის დაცვა, იგი არ უნდა ეტანებოდეს სხვისასა.

— მაგითი რა გინდა ჰსთქვა?

— ის მინდა ვჰსთქვა, რომ დასავლეთიდამ გოთთაგან ჩვენს სახელმწიფოს არა ვითარი შიში არა აქვს. მტერი, რომელსაც შეუძლიან ჩვენის სახელმწიფოს განადგურება, აღმოსავლეთისაკენ არის.

— სპარსნი რაღა! მძულვარებით წარმოსთქვა იუსტინიანემ.

— როდის აქედ, ჰსთქვა ბელიზარიმ, ნარზეს, ჩემს დიდს მეტოქეს სპარსთა შიში მიჰსცემია?

— ნარზეს არა ვისი შიში არა აქვს, მიუგო მან ისე, რომ თვის მოპირდაპირეს არც კი შეხედა: ნარზეს არ ეშინიან არც სპარსელებისა, რომელნიც დაუმარცხებია და არც შენი, რომელიც მათ დაამარცხეს. ხოლო მე კარგად ვიცი აღმოსავლეთის ვითარება. თუ სპარსნი არა, სხვანი მოგვესევიან. განსაცდელი, მომავალი ბიზანტიაზედ, ტიგრიდამ მოდის და არა ტიბრიდამ. შენთვის, ხელმწიფეო, რომაელთა სახელისათვის, რომელსაც ჩვენ კიდევ ვატარებთ, სამარცხვინოა, რომ ყოველს წელიწადს ხოსროისაგან მშვიდობიანობას ეყიდულობთ ოქროს ძლევითა.

იუსტინიანეს სიწითლემ გადაჰკრა პირის სახეზედ.

— მაგ რიგად როგორ ჰსთარგმნი საჩუქარს რომელსაც ჩვენ მას ვუგზავნით?

— საჩუქარს! აბა ერთიკვირა დაუგვიანდეს, თუ ხოზროიმ არ გადაბუგოს შენი სოფლები...

იუსტინიანემ დაიწყო აღელვებით სიარული ოთახში.

— მაშ შენ რას მირჩევ? ჰკითხა მან ნარზესსა და გაჩერდა მის წინ.

— ჰქმენ ჯერ ის, რაც საჭიროა. მე კი ვშიშობ, რომ შენ ამას ვერ შეჰსძლებ,—და თუ ეგრეა, გასწი იქით, საითკენაც წაგიტყუებს შენ დიდება და სახელი.

იუსტინიანემ თავი გაიქნია.

— შენ ვერაფრად მასიამოვნებ ხოლმე, ნარზეს, უთხრა მან სიმწარით.

— ეგ მე დიდი ხანია ვიცი, მიუგო გულდინჯად ნარზესმა.

— მაშ უშენობა აღარ იქნება! დაიძახა ამაყად ბელიზარიმ. მაგ პატარა უჯერო კაცსა ნუღარ დაეკითხები, დიდო ხელმწიფეო. მომეც მე ოცდა ათი ათასი კაცი და ჩემს მარჯვენას თავდებად გაძლევ, რომ იტალიას დავიპყრობ.

— მე კი, ჰსთქვა, ნარსეზმა, თავდებად ვჰსდებ უფრო მომეტებულს, სახელდობრ ჩემს თავსა, რომ ბელიზარი ვერ დაიპყრობს იტალიას ვერც ოცდა ათი ათასის კაცითა, ვერც სამოცი ათასითა და ვერც ასი ათასითა.

— მაშ ვინ შეჰსძლებს იტალიის დაპყრობასა და რამოდენის ძალითა? იკითხა იმპერატორმა.

— მე, უპასუხა ნარზესმა, ოთხმოცი ათასის კაცითა.

ბელიზარი ცეცხლსავით აინთო, მაგრამ ველარა ჰსთქვა რა, რადგანაც სიტყვა ვერ იხერხა.

— თუმცა შენ შენი თავი ყოველთვის დიდად მიგაჩნდა, მაგრამ შენ თავის დღეში შენს მეტოქეზედ ეგრე მაღლა არ აგიწევია თავი, როგორც დღეს,—უთხრა ტრიბონიანმა.

— მე არც ამ ჟამად ამაქვს ჩემი თავი მაგაზედ მაღლა, ტრიბონიანო. გასინჯე, რაშია ჩვენ შორის განსხვაება: ბელიზარი დიდი გმირია და მე კი დიდი ლაშქართ-მძღვანი სარდალი ვარ. გოთთა აათეებს მხოლოდ დიდი სარდალი.

ბელიზარი ამაყად გაიმართა წელში და თრთოლით ხელი წაავლო ხმალსა. ამასთან მან ის სანახაობა მიიღო, თითქო ამ მახინჯის გასრესას ჰლამისო. მაგრამ იმპერატორი შუა ჩამოუდგა:

— ბელიზარი დიდი სარდალი არ არისო! შენ, ნარზეს, შური გიბამს თვალებსა.

— მე ბელიზარისა არა მშურს რა, არა მშურს თვით მისი—აქ ნარზესმა ნელა ამოიოხრა,—ჯანის სიმრთელეცა. ბელიზარი იქმნებოდა დიდი სარდალი, რომ ეგეთი დიდი გმირი არ იყოს. ყველგან საცა კი მაგას ომი წაუგია, მარტო იმის გამო წაუგია, რომ გარდამეტებული გმირია.

— დარწმუნებული ვარ, რომ შენზედ მაგასვე ვერ იტყვიან, ჩაუმატა სიტყვა ბელიზარიმ ნარზესის საწყენად.

— დიაღ ბელიზარი, ვერ იტყვიან, იმიტომრომ მე ჯერ თავის დღეში ომი არ წამიგია.

ბელიზარი მოუთმენელობით შეტოკდა, მაგრამ ამ დროს მხლებელი შემოვიდა და აუწყა, რომ იუსტინიანესაგან რავენნაში გაგზავნილი დესპანი მოვიდა.

— ეხლავ აქ უხმე, ეხლავ, დაიძახა იუსტინიანემ და სკამიდამ ფეხზედ წამოდგა.

— რაო, ალექსანდრევ, მარტო დაბრუნდი? ჰკითხა იუსტინიანემ დესპანს მის შემოსვლის უმალ და ამასთანავე მოუთმენელად ხელით ანიშნა, რომ ფეხზედ წამომდგარიყო, რადგანაც ჩვეულებისამებრ დესპანმა მუხლი მოუყარა.

— მარტო, უპასუხა მოხდენილმა. ახალგაზდა დესპანმა.

— როგორ მიდის იტალიის საქმე?

— შენთვის ძალიან კარგად, ხელმწიფეო. გოთთა რავენნაში აჯანყების ხმა და მმართველის ქალის ამალასვინტის გაქცევა ბიზანტიისკენ გავარდა მთელს იტალიაში. რამდენჯერმე საომრად შეხვდნენ გოთნი და რომაელნი ერთმანეთსა. თვითონ რომში ქვეყნის-მოყვარეთა უნდოდათ მონაწილეობა მიეღოთ საქმეში, განიზრახეს დიქტატორის ამორჩევა სენატში და შენი მოწვევა საშველად. მაგრამ ყოველივე ეს უდროო იყო და შეთქმულთა გენიოსმა მოთავემ შეთქმულნი ჯერჯეროობით შეაჩერა.

— რომის პრეფექტმა განა? იკითხა იუსტინიანემ.

— დიაღ, პრეფექტმა ცეტეგ. შეთქმულთ უნდოდათ გოთებზედ თავ-დასხმა, შენი იმპერატორად აღიარება და ცეტეგის დიქტატორად ამორჩევა. მაგრამ ცეტეგმა გულს ხანჯალი დაიბჯინა და... უარი ჰყო.

— გულადი კაცია, წამოიძახა ბელიზარიმ.

— გასაფრთხილებელი კაცია, ჰსთქვა ნარზესმა.

— წაიკითხე წიგნი მმართველის-ქალის ამალასვინტისა, განაგრძო დესპანმა, მიაწოდა რა იმპერატორსა მთელი ერთი ბოხჩა წერილებისა:—მე მგონია, რომ ამ წიგნებში ღირს შესანიშნავი ცნობები.

იუსტინიანემ გაჰსჭრა წითელი ზონარი წმინდა სანთლით დაკრულის ფირფიტებისა და დაიწყო წერილის კითხვა. წერილი ამით იწყობოდა: „იუსტინიანეს, რომაელთა იმპერატორს, ამალასვინტა მეფა გოთთა და იტალიელთა.

— რაო? მეფა იტალიელთაო! გაიცინა იუსტინიანემ,—რა უგუნური სახელი მიუღია!

წაიკითხა თუ არა წერილი, ფირფიტები ხელში თრთოლით შეკუმშა; თვალნი გაუბრწყინდნენ და წინ მიიმართნენ, მის უმარილო პირის-სახეზედ გამოიხატა კეთილშობილება, ძლიერი ძალი ჭკუისა, და ამ წუთს შესაძლო იყო კაცს დაეჯერა, რომ ამ პატარა კაცში, რომელშიაც იპოვებოდა აუარებელი ნაკლი და წვრილმანობა, არის ღონეცა, დიდი ღონე: დიპლომატიურის გენიოსობისა!

— ამ წერილით, ჰსთქვა მან ბოლოს და თვალმაც გაუელვა,—მე ხელთ მიპყრია იტალია და გოთთა სამეფო.

ᲰᲗᲥᲕᲐ ᲔᲡᲐ ᲓᲐ ᲓᲐᲘᲬᲧᲝ ᲘᲡᲔᲕ ᲝᲗᲐᲮᲨᲘ ᲡᲘᲐᲠᲣᲚᲘ; ᲐᲛ ᲥᲐᲛᲐᲓ ᲯᲕᲐᲠᲡ ᲠᲝᲛ ᲒᲐᲣᲐᲠᲐ, ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲛᲝᲮᲠᲐ ᲐᲚᲐᲠ ᲛᲝᲰᲒᲝᲜᲔᲑᲘᲐ.

— ᲛᲪᲕᲔᲚᲜᲘᲝ, ᲛᲪᲕᲔᲚᲗ ᲒᲐᲣᲒᲖᲐᲕᲜᲘ! ᲝᲠᲘ ᲐᲗᲐᲡᲡ ᲙᲘ ᲐᲠᲐ, ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲡᲐᲛᲔ ᲐᲗᲐᲡᲡᲐ, ᲘᲛᲐᲖᲔᲓ ᲛᲔᲢᲡ ᲠᲐᲪ ᲗᲕᲘᲗᲝᲜ ᲡᲣᲠᲓᲐ. ᲨᲔᲜ, ᲑᲔᲚᲘᲖᲐᲠᲘ, ᲬᲘᲜ ᲒᲐᲣᲫᲦᲕᲔᲑᲘ ᲛᲐᲗ!

— ᲐᲰᲐ ᲫᲦᲕᲔᲜᲘᲪᲐ! ᲰᲗᲥᲕᲐ ᲐᲚᲔᲥᲡᲐᲜᲓᲠᲔᲛ, ᲓᲐ ᲛᲘᲐᲠᲗᲕᲐ ᲘᲛᲞᲔᲠᲐᲢᲝᲠᲡ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲘ ᲧᲣᲗᲘ ᲫᲕᲘᲠᲤᲐᲡᲘᲡ ᲮᲘᲡ, ᲝᲥᲠᲝᲗ ᲛᲝᲭᲔᲓᲘᲚᲘ:—ᲐᲘ ᲒᲐᲡᲐᲚᲔᲑᲘᲪ. ᲐᲥ ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲡᲐᲮᲘᲡ ᲡᲣᲠᲐᲗᲘᲐ.

ᲐᲛ ᲓᲠᲝᲡ ᲤᲐᲠᲓᲘᲓᲐᲛ ᲣᲩᲣᲛᲐᲠᲐᲓ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲘᲡᲒᲐᲜ ᲣᲩᲘᲜᲝᲓ ᲒᲐᲛᲝᲰᲧᲝᲗ ᲗᲐᲕᲘ ᲥᲐᲚᲛᲐ ᲓᲐ ᲝᲠᲘ ᲔᲚᲕᲘᲗ ᲡᲐᲕᲡᲔ ᲨᲐᲕᲘ ᲗᲕᲐᲚᲘ ᲘᲛᲞᲔᲠᲐᲢᲝᲠᲡ ᲛᲘᲐᲞᲧᲠᲝᲗ ᲐᲡᲔ, ᲠᲝᲛ ᲕᲔᲠᲐᲕᲘᲜ ᲘᲥ ᲛᲓᲒᲝᲛᲛᲐ ᲘᲡ ᲥᲐᲚᲘ ᲕᲔᲠ ᲓᲐᲘᲜᲐᲮᲐ.

ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔᲛ ᲡᲬᲠᲐᲤᲐᲓ ᲛᲘᲐᲒᲓᲝᲗ ᲒᲕᲔᲠᲓᲖᲔᲓ ᲗᲕᲐᲚᲛᲐᲠᲒᲐᲚᲘᲢᲘ, ᲛᲘᲰᲡᲬᲕᲓᲐ ᲔᲠᲗᲡ ᲫᲘᲠᲘᲤᲐᲡᲡ ᲑᲣᲓᲔᲡ ᲓᲐ ᲐᲛᲝᲘᲦᲗ ᲛᲣᲜᲘᲗ ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲤᲘᲠᲤᲘᲢᲐ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲐᲓ ᲒᲐᲬᲛᲔᲜᲓᲘᲚᲘᲡ ᲮᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲡᲐᲪ ᲝᲗᲮ-ᲙᲣᲗᲮᲘᲗ ᲝᲥᲠᲝᲡ ᲩᲐᲠᲩᲝ ᲰᲥᲝᲜᲓᲐ ᲒᲐᲙᲔᲗᲔᲑᲣᲚᲘ. ᲐᲚᲢᲐᲪᲔᲑᲘᲡ ᲮᲛᲐ ᲛᲝᲰᲘᲡᲛᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡ ᲒᲣᲚᲘᲓᲐᲛ; ᲗᲕᲐᲚᲜᲘ ᲐᲣᲞᲠᲘᲐᲚᲓᲜᲔᲜ. ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔᲛ ᲘᲡ ᲤᲘᲠᲤᲘᲢᲐ ᲛᲘᲐᲬᲝᲓᲐ ᲑᲔᲚᲘᲖᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲣᲗᲮᲠᲐ:

— ᲠᲐ ᲓᲘᲓᲔᲑᲣᲚᲘᲡ ᲡᲐᲮᲘᲡ ᲥᲐᲚᲘᲐ! ᲔᲡ ᲡᲬᲠᲐᲓ ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘ ᲛᲔᲤᲐᲐ, ᲙᲝᲠᲝᲚᲘᲡ ᲐᲡᲣᲚᲘ—ᲓᲐ ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔ ᲐᲚᲢᲐᲪᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲰᲧᲣᲠᲔᲑᲓᲐ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲡ ᲒᲝᲗᲗᲐ ᲓᲔᲓᲣᲤᲚᲘᲡᲐᲡ.

ᲛᲐᲨᲘᲜ ᲙᲘ ᲤᲐᲠᲓᲐ ᲨᲠᲘᲐᲚᲘᲗ ᲐᲘᲮᲐᲓᲐ ᲓᲐ ᲝᲗᲐᲮᲨᲘ ᲨᲔᲛᲝᲕᲘᲓᲐ ᲗᲔᲝᲓᲝᲠᲐ, ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔᲡ ᲪᲝᲚᲘ. ᲘᲒᲘ ᲘᲧᲝ ᲒᲝᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲛᲢᲐᲪᲘ ᲛᲐᲜᲓᲘᲚᲝᲡᲐᲜᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲡᲘᲢᲣᲠᲤᲘᲗᲐ.

ᲠᲐᲪ ᲙᲘ ᲛᲐᲜᲐᲛᲓᲔ ᲛᲝᲔᲒᲝᲜᲐ ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲛᲐᲮᲕᲘᲚ-ᲒᲝᲜᲘᲔᲠᲔᲑᲐᲡ, ᲠᲐᲪ ᲙᲘ ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝᲡ ᲚᲝᲜᲘᲡᲫᲘᲔᲑᲐ ᲰᲥᲝᲜᲓᲐ,—ᲘᲒᲘ ᲧᲝᲕᲔᲚᲡᲐᲕᲔ ᲮᲛᲐᲠᲝᲑᲓᲐ ᲧᲝᲕᲔᲚ ᲓᲦᲔ, ᲠᲝᲛ ᲓᲐᲔᲪᲕᲐ ᲡᲠᲣᲚᲘᲡ ᲑᲠᲬᲧᲘᲜᲕᲐᲚᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲡᲘᲣᲮᲕᲘᲗ ᲗᲕᲘᲡᲘ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘ ᲡᲘᲢᲣᲠᲤᲔ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲗᲐᲕᲓᲐᲣᲤᲔᲠᲔᲚᲘᲡ ᲥᲪᲔᲕᲘᲡᲐᲒᲐᲛᲝ ᲐᲓᲠᲔᲣᲚᲐᲓ ᲭᲙᲜᲝᲑᲐᲨᲘ ᲨᲔᲡᲣᲚᲘᲧᲝ.

ᲧᲝᲠᲜᲘᲡ ᲑᲝᲚᲝᲡᲐᲕᲘᲗ ᲨᲐᲕᲘ ᲗᲛᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲑᲠᲬᲧᲘᲜᲕᲐᲓᲐ ᲝᲥᲠᲝᲡ ᲤᲠᲐᲓ, ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲝᲥᲠᲝᲡ ᲛᲢᲕᲔᲠᲘ ᲰᲥᲝᲜᲓᲐ ᲗᲛᲐᲖᲔᲓ ᲛᲝᲧᲠᲘᲚᲘ; ᲗᲛᲐ ᲣᲙᲐᲜ ᲰᲥᲝᲜᲓᲐ ᲓᲐᲑᲚᲐᲓ ᲒᲐᲓᲐᲕᲐᲠᲪᲮᲜᲘᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲚᲐᲛᲐᲖᲘ ᲛᲝᲧᲕᲐᲜᲘᲚᲝᲑᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲧᲔᲚᲘᲡᲐ ᲙᲐᲠᲒᲐᲓ ᲒᲐᲛᲝᲩᲔᲜᲘᲚᲘᲧᲝ; ᲬᲐᲠᲑ-ᲬᲐᲛᲬᲐᲛᲘ ᲨᲔᲔᲚᲔᲑᲜᲐ ᲒᲣᲜᲓᲘᲗ ᲓᲐ ᲨᲐᲕᲐᲓ ᲣᲔᲚᲐᲕᲓᲜᲔᲜ ᲓᲐ ᲐᲚᲘᲡ ᲤᲔᲠᲘ ᲢᲣᲩᲘᲑᲘ ᲘᲡᲔᲗᲘᲡ ᲮᲔᲚᲝᲕᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲥᲕᲜᲓᲐ ᲨᲔᲔᲚᲔᲑᲘᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔᲡ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲛᲐᲒ ᲢᲣᲩᲔᲑᲡ ᲰᲙᲝᲪᲜᲘᲓᲐ ᲮᲝᲚᲛᲔ, ᲔᲯᲕᲘᲪ ᲐᲠ ᲐᲣᲚᲘᲐ ᲛᲐᲡᲖᲔᲓ ᲗᲣ ᲘᲒᲘᲜᲘ ᲨᲔᲔᲚᲔᲑᲘᲚᲘᲐ ᲤᲘᲜᲘᲙᲘᲘᲡ ᲛᲔᲬᲐᲛᲣᲚᲘᲗᲐ. ᲮᲔᲚᲘᲡ ᲤᲘᲩᲘᲚᲗᲐ ᲚᲐᲛᲐᲖᲐᲓ ᲛᲝᲙᲕᲔᲗᲐᲡ ᲑᲔᲕᲠᲡ ᲡᲐᲐᲗᲔᲑᲡ ᲐᲜᲓᲝᲛᲔᲑᲓᲐ ᲮᲝᲚᲛᲔ ᲧᲝᲕᲔᲚᲡ ᲓᲦᲔᲡ ᲛᲘᲡᲘ, ᲒᲐᲜᲡᲐᲙᲣᲗᲠᲔᲑᲘᲗ ᲐᲛᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲜᲘᲨᲜᲣᲚᲘ, ᲛᲩᲔᲕᲐᲚᲘ.

ᲛᲐᲠᲗᲐᲚᲘᲐ, ᲡᲐᲮᲔᲡ ᲛᲘᲡᲘᲡᲐ ᲐᲠ ᲔᲢᲧᲝᲑᲓᲐ ᲓᲘᲓᲔᲑᲣᲚᲔᲑᲐ; ᲛᲘᲡᲜᲘ ᲗᲕᲐᲚᲜᲘ, ᲪᲘᲕᲐᲓ ᲑᲠᲬᲧᲘᲜᲕᲐᲚᲔᲜᲘ, ᲐᲠ ᲐᲩᲔᲜᲓᲜᲔᲜ ᲓᲘᲓᲔᲑᲣᲚᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲛᲐᲧᲡ ᲐᲖᲠᲝᲕᲐᲜᲝᲑᲐᲡᲐ: ᲢᲣᲩᲗᲐ ᲖᲔᲓᲐ ᲣᲗᲐᲛᲐᲨᲘᲓᲐ ᲩᲕᲔᲣᲚᲔᲑᲐᲗ ᲒᲐᲓᲐᲥᲪᲔᲣᲚᲘ ᲦᲘᲛᲘᲚᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲛᲝᲛᲐᲕᲐᲚᲗᲐ ᲜᲐᲙᲔᲪᲗᲐᲗᲕᲘᲡ ᲙᲕᲐᲚᲡᲐ ᲰᲡᲔᲓᲔᲑᲓᲐ ᲡᲐᲮᲔᲡᲐ; ᲚᲝᲧᲔᲑᲖᲔᲓ ᲓᲐ ᲗᲕᲐᲚᲗᲐ ᲥᲕᲔᲛᲝᲓ, ᲙᲐᲠᲒᲐᲓ ᲠᲝᲛ ᲓᲐᲒᲔᲙᲕᲘᲠᲕᲔᲑᲘᲜᲐᲗ ᲗᲕᲐᲚᲘ, ᲓᲐᲘᲜᲐᲮᲐᲕᲓᲘᲗ ᲜᲘᲨᲜᲔᲑᲡ ᲓᲐᲚᲐᲚᲕᲘᲡᲐᲡ.

ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲔᲮᲚᲐ ᲙᲘ, ᲠᲝᲪᲐ ᲘᲒᲘ ᲘᲓᲒᲐ ᲬᲘᲜᲐᲨᲔ ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲘᲡᲐ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲕᲠᲐᲓ ᲛᲝᲚᲘᲛᲐᲠᲔ ᲓᲐ ᲐᲛᲐᲡᲗᲐᲜ ᲛᲝᲮᲓᲔᲜᲘᲚᲘᲡ ᲙᲔᲙᲚᲣᲪᲝᲑᲘᲗ ᲛᲐᲠᲪᲮᲔᲜᲐ ᲮᲔᲚᲘᲗ ᲝᲓᲜᲘᲕ ᲐᲔᲬᲘᲕᲜᲐ ᲛᲫᲘᲛᲔ ᲙᲐᲚᲗᲐ ᲛᲣᲥ-ᲧᲕᲘᲗᲔᲚᲘᲡ ᲤᲐᲠᲩᲘᲡ ᲙᲐᲑᲘᲡᲐ, ᲘᲒᲘ ᲗᲐᲕᲘᲓᲐᲛ ᲤᲔᲮᲐᲛᲓᲔ, ᲛᲣᲨᲙᲐᲛᲑᲐᲠᲘᲡ ᲡᲣᲠᲜᲔᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲚᲡᲐᲕᲡᲔ, ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲓᲒᲔᲜᲓᲐ ᲛᲔᲢᲐᲓ ᲛᲘᲛᲖᲘᲓᲕᲔᲚᲡ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲘᲡ ᲡᲐᲜᲐᲮᲐᲠᲑᲐᲡᲐ.

— ᲠᲐᲛ ᲒᲐᲐᲮᲐᲠᲐ ᲩᲔᲛᲘ ᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲔ-ᲑᲐᲢᲝᲜᲘ? ᲐᲠ ᲨᲔᲘᲫᲚᲔᲑᲐ ᲛᲐᲒ ᲡᲘᲮᲐᲠᲣᲚᲨᲘ ᲛᲔᲪ ᲬᲘᲚᲘ ᲓᲐᲕᲘᲓᲝ? ᲘᲙᲘᲗᲮᲐ ᲛᲐᲜ ᲢᲙᲑᲘᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲞᲘᲠ-ᲤᲔᲠᲝᲑᲘᲡ ᲮᲛᲘᲗᲐ.

ᲘᲥᲐ ᲛᲓᲒᲝᲛᲗᲐ ᲛᲧᲘᲡᲕᲔ ᲛᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲨᲔ ᲛᲣᲮᲚᲜᲘ ᲛᲝᲘᲓᲠᲘᲙᲔᲡ. ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔ ᲐᲘᲠᲘᲐ, ᲗᲘᲗᲘᲥᲝ ᲠᲐᲘᲛᲔ ᲓᲐᲜᲐᲨᲐᲣᲚᲨᲘ ᲛᲝᲐᲡᲬᲠᲔᲡᲝ. ᲛᲐᲡ ᲣᲜᲓᲝᲓᲐ ᲥᲐᲚᲘᲡ ᲡᲣᲠᲐᲗᲘ ᲓᲐᲔᲛᲐᲚᲐ ᲠᲝᲒᲝᲠᲛᲔ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲒᲕᲘᲐᲜᲚᲐ ᲘᲧᲝ. ᲓᲔᲓᲣᲤᲐᲚᲛᲐ ᲗᲕᲐᲚᲘ ᲨᲔᲐᲡᲬᲠᲝ ᲙᲘᲓᲔᲪ ᲡᲣᲠᲐᲗᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲚᲐᲠ ᲛᲝᲐᲨᲝᲠᲐ.

— ᲩᲕᲔᲜ ᲛᲝᲬᲝᲜᲔᲑᲘᲗ ᲔᲡᲘᲜᲯᲐᲕᲓᲘᲗ ᲡᲐᲝᲪᲐᲠᲡ ᲮᲔᲚᲝᲕᲜᲔᲑᲐᲡ ᲐᲛ ᲡᲣᲠᲐᲗᲘᲡ ᲩᲐᲠᲩᲝᲩᲡᲐᲡ.

ᲰᲗᲥᲕᲐ ᲔᲡ ᲘᲣᲡᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲔᲛ ᲓᲐ ᲒᲐᲬᲘᲗᲚᲔᲑᲣᲚᲛᲐ ᲛᲘᲐᲬᲝᲓᲐ ᲡᲣᲠᲐᲗᲘ.

(ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘ ᲘᲥᲜᲔᲑᲐ)

ᲰᲐᲔᲠᲨᲘ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ.

ᲐᲛᲐᲡ ᲬᲘᲜᲐᲓ ᲔᲠᲗᲘ ᲨᲘᲡᲜᲘᲨᲜᲐᲕᲘ ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ ᲛᲝᲛᲮᲓᲐᲠᲐ: 26 ᲐᲞᲠᲘᲚᲡ ᲤᲘᲚᲐᲓᲔᲚᲤᲘᲐᲨᲘ (ᲐᲛᲔᲠᲘᲙᲐᲨᲘ) ᲡᲣᲤᲗᲐ ᲙᲐᲪᲘ ᲩᲐᲛᲯᲓᲐᲠᲐ ᲭᲐᲠᲘᲗ-ᲛᲢᲙᲠᲔᲑᲔᲚᲨᲘ (аэростатъ) ᲓᲐ 28-Ს ᲡᲐᲦᲠᲜᲔᲑᲘᲗᲘᲡ ᲒᲐᲓᲛᲝᲛᲡᲚᲓᲐᲠᲐᲜ, ᲐᲡᲔ ᲠᲝᲛ ᲛᲝᲔᲦᲘ ᲐᲢᲚᲐᲜᲢᲘᲘᲡ ᲝᲙᲘᲐᲜᲔ 60 ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲒᲐᲓᲐᲣᲒᲚᲘᲗ, ᲔᲒ. Ი. ᲝᲠ ᲓᲦᲔ-ᲜᲐᲮᲔᲕᲐᲠᲡ.

ᲓᲘᲓᲘ ᲡᲐᲜᲘᲐ ᲛᲐᲡ ᲐᲥᲕᲗ, ᲠᲐᲪ ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲐᲡᲕᲚᲐ ᲛᲝᲘᲒᲝᲜᲔᲡ, ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲐᲥᲛᲓᲘᲡᲘᲜ ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲛᲢᲙᲠᲔᲑᲔᲚᲘ ᲕᲔᲠ ᲘᲧᲝ ᲘᲡᲔ ᲒᲐᲕᲬᲧᲝᲑᲘᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲡ ᲨᲔᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ ᲓᲐ ᲓᲘᲓ ᲛᲜᲘᲫᲘᲚᲝᲡᲐᲜᲘ ᲡᲘᲐᲠᲣᲚᲘ ᲨᲔᲡᲐᲫᲚᲝ ᲧᲝᲤᲘᲚᲘᲧᲝ. ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲨᲔᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ ᲓᲐ ᲓᲘᲓ ᲛᲜᲘᲫᲘᲚᲝᲡᲐᲜᲘ ᲡᲘᲐᲠᲣᲚᲘ ᲨᲔᲡᲐᲫᲚᲝ ᲧᲝᲤᲘᲚᲘᲧᲝ. ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲐᲛᲔᲠᲘᲙᲐᲨᲘ ᲐᲛᲬᲔᲠᲘᲡ ᲐᲜᲑᲐᲜᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲘᲠᲘᲡᲘᲗ ᲛᲘᲡᲘ ᲨᲔᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ ᲓᲘᲓᲐᲓ ᲨᲔᲡᲐᲫᲚᲝ ᲧᲝᲤᲘᲚᲘᲧᲝ. ᲔᲡ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ ᲝᲠᲘᲡ ᲙᲪᲘᲡ ᲗᲐᲠᲗᲚᲘᲡᲬᲘᲜᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲮᲓᲐᲠᲐ, ᲗᲚᲘᲡᲛᲠᲗᲔᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲘᲐᲠᲝᲑᲘᲡᲐ. ᲥᲕᲡᲐᲚᲘᲡ ᲝᲗᲮᲘ ᲬᲘᲜᲐᲓ ᲣᲪᲘ. ᲗᲚᲘᲡᲛᲠᲗᲔᲚᲘᲡᲐ ᲛᲘᲛᲘᲗᲐᲜᲐ ᲛᲘᲡᲐᲜᲘᲨᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲛᲖᲐᲓᲔᲑᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡ ᲨᲔᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲗ ᲙᲪᲡ ᲨᲔᲣᲫᲚᲘᲜ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲜᲔᲑᲘᲗ ᲛᲔᲡᲪᲕᲚᲝᲡ ᲛᲐᲢᲐᲠᲔᲑᲔᲚᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲨᲔᲪᲕᲚᲐ, ᲐᲠᲐᲛᲔᲓ ᲗᲚᲘᲡᲛᲠᲗᲔᲚᲘ ᲐᲛᲑᲝᲑᲡ, ᲠᲝᲛ ᲔᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲓ ᲨᲔᲣᲫᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲧᲝᲗ, ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲐᲠᲐᲤᲠᲘᲡᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲛᲢᲙᲠᲔᲑᲔᲚᲘ ᲥᲐᲠᲘᲡ ᲕᲔᲠ ᲒᲐᲡᲬᲠᲘᲡ ᲓᲐ ᲛᲘᲡ ᲨᲘᲠᲓᲐᲨᲘᲠ ᲕᲔᲠ ᲘᲕᲚᲘᲡ. ᲗᲚᲘᲡᲛᲠᲗᲔᲚᲛᲐ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ ᲨᲔᲣᲫᲚᲘᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲝᲑᲐ: ᲭᲐᲠᲘᲗ ᲣᲧᲝᲕᲚᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲘᲨᲝᲕᲔᲑᲐ ᲘᲛᲓᲔᲜᲐᲓ ᲓᲝᲜᲔᲑᲔᲠᲓᲐ

ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲓᲔᲜᲐ, ᲠᲝᲛ ᲬᲐᲘᲓᲝᲡ ᲐᲠᲞᲝᲡᲢᲐᲢᲘ ᲣᲤᲠᲝ ᲩᲥᲐᲠᲐ, ᲕᲘᲓᲠᲔ ᲠᲒᲘᲜᲘᲡ ᲒᲖᲘᲡ ᲛᲐᲢᲐᲠᲔᲑᲔᲚᲛᲐ. ᲔᲡ ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲓᲔᲜᲐ ᲡᲮᲕᲐ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲐ ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲡᲮᲕᲐ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲐ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲐ. ᲛᲐᲢᲐᲠᲔᲑᲔᲚᲨᲘ ᲛᲯᲓᲝᲛᲘᲡ ᲡᲐᲥᲛᲔ ᲘᲛᲘᲨᲘ ᲛᲓᲒᲝᲛᲐᲠᲔᲝᲑᲡ, ᲠᲝᲛ ᲘᲛ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲔᲑᲘᲡ ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲓᲔᲜᲐᲨᲘ ᲩᲐᲕᲐᲠᲓᲔᲡ, ᲡᲐᲘᲗᲮᲔᲜᲪ ᲫᲚᲘᲔᲠᲘ ᲒᲐᲖᲘᲠᲔᲑᲐ. ᲐᲘ ᲔᲡ ᲓᲐᲜᲘᲨᲜᲣᲚᲘᲐ ᲐᲥᲕᲡ ᲤᲘᲖᲘᲙᲣᲠᲘ ᲛᲘᲔᲠ ᲛᲝᲒᲝᲜᲘᲚᲘ ᲐᲒᲔᲑᲣᲚᲔᲑᲐᲡ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲛᲐᲡ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘᲡ ᲡᲐᲮᲘᲗ ᲛᲝᲣᲬᲧᲝᲕᲐ: ᲒᲐᲐᲙᲔᲗᲔᲑᲘᲜᲐ ᲔᲠᲗᲘ ᲣᲨᲕᲔᲚᲔᲑᲚᲘ ᲗᲐᲕᲗᲘᲡ ᲑᲣᲠᲗᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲡᲐᲪ ᲓᲘᲓᲘ ᲝᲠ ᲡᲐᲠᲗᲣᲚᲘᲐᲜᲘ ᲜᲐᲕᲘ ᲩᲐᲛᲝᲐᲑᲐ ᲓᲐ ᲫᲚᲘᲔᲠᲘ ᲝᲠᲗᲝᲭᲚᲘᲡ ᲝᲠᲬᲘᲜᲐᲠᲘ (поровая машина) ᲒᲐᲣᲙᲔᲗᲐ.

ᲗᲘᲗᲝᲗ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲗᲐ ᲝᲠᲘ ᲗᲑᲘᲚᲘ ᲡᲐᲑᲜᲘᲡ ᲛᲣᲪᲘ ᲡᲮᲕᲐ ᲑᲐᲠᲒᲘ ᲐᲠ ᲬᲐᲘᲚᲝ, ᲗᲑᲘᲚᲐᲗ ᲩᲐᲘᲪᲕᲔᲡ ᲓᲐ ᲗᲐᲜ ᲬᲐᲘᲚᲔᲡ 20 ᲒᲘᲠᲒᲕᲜᲥᲐ ᲕᲘᲩᲘᲜᲐ ᲓᲐ ᲩᲐᲩᲮᲘᲡ-ᲮᲝᲠᲪᲘ ᲐᲗᲘ ᲓᲣᲣᲜᲘᲡ ᲨᲔᲛᲬᲕᲐᲠᲘ ᲒᲔᲛᲠᲪᲮᲘ ᲓᲐ ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘᲛᲔ ᲑᲝᲗᲚᲘ ᲮᲝᲠᲪᲘᲡ ᲬᲕᲔᲜᲘ (бульонъ). ᲡᲘᲡᲛᲔᲚᲘᲡᲐᲓ ᲬᲐᲘᲚᲔᲡ: ᲓᲕᲘᲜᲝ, ᲒᲝᲠᲜᲘᲐᲙᲘ ᲓᲐ ᲬᲧᲚᲘ,—ᲔᲡ ᲡᲘᲡᲛᲔᲚᲔᲑᲘ ᲔᲡᲮᲐᲗ ᲢᲘᲪᲔᲑᲨᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲜᲘᲪ ᲜᲐᲕᲘᲡ ᲒᲐᲠᲔᲓ ᲘᲣᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲛᲘᲒᲠᲣᲚᲜᲘ. ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲘ ᲬᲐᲛᲝᲖᲘᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲨᲘᲚᲝᲐᲓᲔᲚᲨᲘᲓᲐᲛ 14 (26) ᲐᲞᲠᲘᲚᲘᲡ ᲓᲘᲚᲘᲡ ᲝᲗᲮ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ. ᲒᲐᲖᲘᲗ ᲐᲕᲡᲑᲣᲚᲘ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲯᲔᲠ ᲬᲧᲐᲠᲐᲓ ᲓᲐ ᲢᲝᲩᲕᲘᲗ ᲐᲓᲘᲗᲐᲓ ᲛᲘᲓᲛᲚᲐ, ᲛᲔᲠᲔ ᲙᲘ ᲗᲐᲜ ᲓᲐ ᲗᲐᲜ ᲣᲨᲘᲠᲐᲠᲐ, ᲛᲘᲜᲐᲛ ᲐᲗᲘ ᲐᲗᲐᲡᲘᲡ ᲨᲣᲢᲘᲡ (ᲡᲐᲛ ᲒᲠᲐᲛᲘᲡᲢᲐᲛᲓᲔ) ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲐᲠ ᲐᲕᲘᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ. ᲪᲐ ᲛᲝᲬᲣᲛᲔᲜᲓᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲓᲐ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲘ ᲓᲠᲝ ᲘᲓᲒᲐ. ᲥᲠᲘᲡ ᲘᲥᲘᲗᲙᲔᲜ ᲛᲘᲥᲠᲝᲓᲐ ᲡᲐᲘᲗᲮᲔᲜᲪ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲡ ᲒᲖᲐ ᲔᲓᲒᲐᲗ. ᲝᲬᲘᲜᲐᲠᲘᲡᲐᲛ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲠᲐᲓ ᲓᲐᲣᲡᲢᲔᲘᲜᲐ, ᲩᲐᲠᲑᲔᲑᲘ ᲓᲐᲢᲠᲘᲪᲮᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲓᲐ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲒᲐᲥᲪᲜᲓᲐ ᲐᲦᲛᲝᲡᲐᲕᲚᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜ. ᲪᲮᲠᲐ ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲐᲠᲐᲗᲣᲚᲘ ᲪᲣᲓᲘ ᲐᲠᲐ ᲨᲔᲛᲝᲗᲕᲔᲕᲘᲗ ᲠᲐ; ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲡᲣᲚ ᲐᲗᲘ ᲐᲗᲐᲡᲘᲡ ᲝᲣᲢᲘᲡ ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲛᲘᲗᲠᲘᲜᲐᲕᲓᲐ ᲓᲐ ᲛᲒᲖᲐᲕᲠᲔᲑᲘ ᲡᲠᲣᲚᲘᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲠᲐ ᲒᲠᲫᲜᲝᲑᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲛᲝᲛᲠᲐᲝᲑᲡ, ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲘᲡᲘᲜᲘ ᲥᲠᲗᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲐᲓ ᲛᲘᲔᲥᲪᲔᲑᲝᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ, ᲘᲛᲗᲐᲗ ᲔᲒᲝᲜᲘᲗ, ᲠᲝᲛ ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲨᲘᲜᲐᲠᲔ ᲐᲠᲐᲙᲘᲗᲠᲘ ᲛᲝᲛᲠᲐᲝᲑᲐ ᲐᲠ ᲐᲠᲘᲡ. ᲨᲣᲓᲦᲚᲘᲡᲐᲡ ᲙᲐᲠᲒᲐ ᲛᲓᲘᲜᲐᲜᲐᲓ ᲓᲐᲜᲐᲣᲠᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ. ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲓᲠᲣᲑᲚᲔᲑᲨᲘ ᲨᲔᲕᲘᲓᲐ ᲓᲐ ᲜᲘᲚᲘᲡᲨᲘ ᲕᲘᲓᲝᲓᲐ. ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲓᲘᲓᲘ ᲡᲘᲡᲕᲔᲚᲘᲡᲒᲐᲜ ᲑᲣᲠᲗᲘᲡᲐ, ᲜᲐᲕᲡᲐ ᲓᲐ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲗᲐ ᲢᲐᲡᲘᲡᲪᲔᲚᲖᲔ ᲜᲐᲛᲘᲡ ᲬᲧᲚᲘᲡ ᲓᲔᲜᲐ ᲓᲐᲘᲬᲧᲝ. ᲜᲘᲡᲚᲘ ᲘᲡᲔᲗᲘ ᲡᲥᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲣᲭᲕᲠᲔᲢᲚᲘ ᲘᲧᲝ, ᲠᲝᲛ ᲙᲪᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲡᲙᲣᲗᲐᲠ ᲮᲔᲚᲡ ᲕᲔᲠᲐ ᲡᲔᲓᲐᲕᲓᲐ. ᲔᲠᲗᲘ ᲡᲐᲐᲗᲘ ᲐᲡᲔ ᲘᲧᲝ, ᲛᲔᲠᲔ ᲙᲘ ᲘᲡᲔᲕ ᲛᲨᲔᲛ ᲒᲐᲛᲐᲡᲐᲡᲗᲐ.

ᲦᲐᲛᲔᲛᲪ ᲘᲡᲔ ᲛᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲗ ᲒᲐᲘᲐᲠᲐ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ ᲓᲦᲔᲛ ᲓᲐ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲗᲔᲑᲡ ᲐᲠᲐ ᲨᲔᲛᲝᲗᲕᲔᲕᲘᲗ ᲠᲐ. ᲗᲔᲚᲐᲛᲐᲠᲔᲮᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲘᲐᲙᲝᲑᲘᲡ ᲒᲐᲠᲓᲐ ᲡᲮᲕᲔᲑᲛᲐ ᲙᲐᲠᲒᲐᲓ ᲒᲐᲛᲝᲘᲫᲘᲜᲔᲡ ᲙᲘᲓᲔᲪ ᲓᲐ ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲓᲘᲚᲐᲡ ᲒᲐᲘᲓᲕᲘᲫᲔᲡ ᲯᲐᲜᲛᲠᲗᲔᲚᲐᲓ ᲓᲐ ᲡᲐᲓᲐᲓ. ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲓᲦᲔᲪ ᲘᲡᲔ ᲛᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲗ ᲒᲐᲐᲢᲠᲔᲡ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ ᲕᲘᲠᲩᲔᲕᲔᲚᲘ. ᲑᲣᲠᲗᲡ ᲪᲝᲢᲐ ᲒᲐᲖᲘ ᲒᲐᲛᲝᲣᲕᲘᲓᲐ ᲓᲐ ᲐᲛᲘᲡᲙᲐᲛᲝ ᲫᲘᲠᲘᲡ ᲓᲐᲕᲔᲨᲕᲐ, ᲐᲡᲔ ᲠᲝᲛ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ 7,500 ᲤᲣᲢᲘᲡ ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲛᲘᲓᲘᲝᲓᲐ. ᲝᲙᲘᲐᲜᲔᲗᲖᲔ ᲓᲘᲓᲘ ᲛᲘᲛᲝᲩᲡᲔᲚᲐ ᲘᲧᲝ ᲮᲝᲛᲘᲗᲚᲔᲑᲘᲡᲐ ᲔᲡ ᲒᲐᲠᲔᲛᲝᲒᲔᲑᲐ ᲣᲛᲢᲙᲘᲪᲔᲑᲓᲐ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲡ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲗᲘ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲘᲛᲘᲗᲘ ᲘᲛᲘᲡᲙᲔᲜ ᲣᲛᲝᲥᲛᲔᲓᲐ, ᲡᲐᲘᲗᲮᲔᲜᲪ ᲮᲝᲛᲘᲗᲚᲔᲑᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲩᲐᲩᲮᲘᲡ-ᲮᲝᲠᲪᲘᲡ ᲬᲕᲔᲜᲘ (бульонъ). ᲡᲘᲡᲛᲔᲚᲘᲡᲐᲓ ᲬᲐᲘᲚᲔᲡ: ᲓᲕᲘᲜᲝ, ᲒᲝᲠᲜᲘᲐᲙᲘ ᲓᲐ ᲬᲧᲚᲘ,—ᲔᲡ ᲡᲘᲡᲛᲔᲚᲔᲑᲘ ᲔᲡᲮᲐᲗ ᲢᲘᲪᲔᲑᲨᲘ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲜᲘᲪ ᲜᲐᲕᲘᲡ ᲒᲐᲠᲔᲓ ᲘᲣᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲛᲘᲒᲠᲣᲚᲜᲘ. ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲘ ᲬᲐᲛᲝᲖᲘᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲨᲘᲚᲝᲐᲓᲔᲚᲨᲘᲓᲐᲛ 14 (26) ᲐᲞᲠᲘᲚᲘᲡ ᲓᲘᲚᲘᲡ ᲝᲗᲮ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ. ᲒᲐᲖᲘᲗ ᲐᲕᲡᲑᲣᲚᲘ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲯᲔᲠ ᲬᲧᲐᲠᲐᲓ ᲓᲐ ᲢᲝᲩᲕᲘᲗ ᲐᲓᲘᲗᲐᲓ ᲛᲘᲓᲛᲚᲐ, ᲛᲔᲠᲔ ᲙᲘ ᲗᲐᲜ ᲓᲐ ᲗᲐᲜ ᲣᲨᲘᲠᲐᲠᲐ, ᲛᲘᲜᲐᲛ ᲐᲗᲘ ᲐᲗᲐᲡᲘᲡ ᲨᲣᲢᲘᲡ (ᲡᲐᲛ ᲒᲠᲐᲛᲘᲡᲢᲐᲛᲓᲔ) ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲐᲠ ᲐᲕᲘᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ. ᲪᲐ ᲛᲝᲬᲣᲛᲔᲜᲓᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲓᲐ ᲛᲨᲕᲔᲜᲘᲔᲠᲘ ᲓᲠᲝ ᲘᲓᲒᲐ. ᲥᲠᲘᲡ ᲘᲥᲘᲗᲙᲔᲜ ᲛᲘᲥᲠᲝᲓᲐ ᲡᲐᲘᲗᲮᲔᲜᲪ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲡ ᲒᲖᲐ ᲔᲓᲒᲐᲗ. ᲝᲬᲘᲜᲐᲠᲘᲡᲐᲛ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲠᲐᲓ ᲓᲐᲣᲡᲢᲔᲘᲜᲐ, ᲩᲐᲠᲑᲔᲑᲘ ᲓᲐᲢᲠᲘᲪᲮᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲓᲐ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲒᲐᲥᲪᲜᲓᲐ ᲐᲦᲛᲝᲡᲐᲕᲚᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜ. ᲪᲮᲠᲐ ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲐᲠᲐᲗᲣᲚᲘ ᲪᲣᲓᲘ ᲐᲠᲐ ᲨᲔᲛᲝᲗᲕᲔᲕᲘᲗ ᲠᲐ; ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲡᲣᲚ ᲐᲗᲘ ᲐᲗᲐᲡᲘᲡ ᲝᲣᲢᲘᲡ ᲡᲘᲛᲐᲦᲚᲔᲖᲔᲓ ᲛᲘᲗᲠᲘᲜᲐᲕᲓᲐ ᲓᲐ ᲛᲒᲖᲐᲕᲠᲔᲑᲘ ᲡᲠᲣᲚᲘᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲠᲐ ᲒᲠᲫᲜᲝᲑᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲛᲝᲛᲠᲐᲝᲑᲡ, ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲘᲡᲘᲜᲘ ᲥᲠᲗᲘᲡ ᲔᲠᲗᲘᲐᲓ ᲛᲘᲔᲥᲪᲔᲑᲝᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ, ᲘᲛᲗᲐᲗ ᲔᲒᲝᲜᲘᲗ, ᲠᲝᲛ ᲭᲣᲠᲘᲡ ᲨᲘᲜᲐᲠᲔ ᲐᲠᲐᲙᲘᲗᲠᲘ ᲛᲝᲛᲠᲐᲝᲑᲐ ᲐᲠ ᲐᲠᲘᲡ. ᲨᲣᲓᲦᲚᲘᲡᲐᲡ ᲙᲐᲠᲒᲐ ᲛᲓᲘᲜᲐᲜᲐᲓ ᲓᲐᲜᲐᲣᲠᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ. ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲓᲠᲣᲑᲚᲔᲑᲨᲘ ᲨᲔᲕᲘᲓᲐ ᲓᲐ ᲜᲘᲚᲘᲡᲨᲘ ᲕᲘᲓᲝᲓᲐ. ᲒᲠᲘᲒᲝᲚᲘ ᲗᲔᲠᲗᲛᲔᲢ ᲡᲐᲐᲗᲘᲛᲓᲔ ᲣᲤᲠᲝᲓᲐ. ᲨᲔᲛᲓᲔᲒ ᲑᲣᲠᲗᲘ ᲜᲘᲡᲚᲘᲡᲨᲘ ᲨᲔᲕᲘᲓᲐ ᲓᲐ ᲝᲠ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ ᲘᲡᲔᲕ ᲛᲖᲔ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲓᲐ. ᲐᲛᲐᲕᲔ ᲓᲠᲝᲡ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲛᲐ ᲩᲠᲓᲘᲚᲝᲔᲗᲘᲡ ᲛᲮᲠᲔᲡ ᲮᲛᲔᲚᲔᲗᲘᲐ ᲓᲐᲘᲜᲐᲮᲔᲡ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲑᲜᲔᲚᲡ ᲒᲝᲠᲩᲡᲡᲐᲕᲘᲗ ᲛᲝᲩᲜᲓᲐ ᲓᲐ ᲨᲣᲐᲖᲔ ᲠᲐᲓᲚᲪ ᲣᲪᲜᲐᲣᲠᲘ ᲢᲔᲪᲮᲚᲘ ᲐᲛᲝᲣᲓᲘᲝᲓᲐ.

— „ᲔᲡ ᲘᲡᲚᲐᲜᲓᲘᲐᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲢᲔᲪᲮᲚ-ᲛᲝᲜᲠᲩᲔᲚᲘᲡ ᲛᲝᲗᲝᲗᲡ.“ ᲬᲐᲛᲝᲘᲫᲐᲮᲐ ᲤᲔᲚᲓᲛᲐᲠᲨᲚᲛᲐ. „ᲘᲡᲚᲐᲜᲓᲘᲐ! ᲙᲔᲠᲝᲜᲔ! ᲡᲘᲮᲐᲠᲣᲚᲘᲗ ᲓᲐᲘᲙᲘᲕᲚᲔᲡ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲔᲑᲛᲐ. ᲡᲚᲓᲐᲛᲝᲡ ᲮᲣᲗ ᲡᲐᲐᲗᲖᲔ ᲐᲓᲛᲝᲩᲜᲓᲐ ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲗᲐ ᲩᲠᲓᲘᲚᲝᲔᲗᲘᲡᲙᲔᲜ ᲠᲐᲓᲚᲪ ᲛᲝᲚᲣᲠᲯᲘ ᲖᲝᲚᲘ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲓᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪ ᲖᲦᲕᲐᲨᲘ ᲫᲚᲘᲕᲚᲘ ᲔᲠᲩᲔᲚᲘᲐ. „ᲔᲡ ᲦᲠᲣᲑᲔᲚᲘᲐ ᲗᲣ ᲡᲛᲔᲚᲔᲗᲘᲗᲝ.“ ᲙᲘᲗᲮᲣᲚᲝᲑᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ—ᲮᲛᲔᲚᲔᲗᲘᲐ ᲘᲧᲝ. ᲛᲝᲒᲖᲐᲣᲠᲜᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲓᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲣᲐᲮᲚᲝᲚᲔᲑᲝᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲛᲘᲡ ᲓᲐ ᲡᲚᲓᲐᲛᲝᲡ ᲨᲕᲘᲓᲘᲡ ᲜᲐᲮᲔᲕᲐᲠᲖᲔ ᲛᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲗ ᲩᲐᲛᲝᲩᲜᲓᲜᲔᲑᲓᲐᲜ ᲑᲠᲔᲢᲐᲜᲘᲨᲘ (ᲡᲐᲗᲣᲠᲗᲐᲜᲒᲔᲗᲨᲘ).

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 6 Іюлія 1877 г. Типографія Е. Хеладзе. ᲠᲔᲓᲐᲥᲢᲝᲠᲘ ᲓᲐ ᲒᲐᲛᲝᲛᲪᲔᲛᲚᲘ ᲘᲚᲘᲐ ᲭᲐᲕᲭᲐᲕᲐᲫᲔ.